yarına doğru

12

- işçi partisi ne yapmalıdır ?
- yenan konuşması'ndan / mao zedung
- geri bıraktırılmış ülkeler ve sosyalist gerçekçi sanat
- nato ve türkiye
- türkiye'de devrimci sinema
- bertolt brecht - lu hsun

AYLIK DERGİ ŞUBAT 1975 5 LİRA

KERİM YAMAN

1952 — 1975

Kanıyla devrim ufkunu kızıllaştıran bir yiğit daha düştü!

yarına doğru

AYLIK SİYASET KÜLTÜR SANAT DERGİSİ
SAYI : 12 ŞUBAT 1975
Sahibi ve Sorumlusu: T. Abacı
Yazışma
P. K. 327 Sirkeci - İstanbul
Havalo
Posta Çeki Hesap No. 2-009251-7
Yönetim Yeri Narlıbahçe Sokak,
Kader Han, 5/10 Cağaloğlu-İstanbul
Genel Dağıtım Der - Da
Yıllık Abonesi 50 lira
Yurt Dışı (Uçak) 100 lira
İlân Santimi 25 lira
Dizgi - Baskı ÜÇER Matbaası
Son basımı: 3.2.1975

KUUSİNEN
İŞÇİ PARTİSİ NE YAPMALIDIR?
2

MAO ZEDUNG
SANAT VE EDEBİYAT ÜZERİNE
7

BERTOLT BRECHT
ŞİİRLER
15

SAKIP COŞKUN
GERİ BIRAKTIRILMIŞ ÜLKELER VE SOSYALİST GERÇEKÇİ SANAT
18

KEMAL TUNÇ
NATO ÜZERİNE — 2
25

AYDIN SAYMAN
TÜRKİYE'DE DEVRİMCİ SİNEMA
35

TAHİR ABACI
UZUN HAVA
(ŞİİR)
40

LU HSUN
KENDİNİ FEDA ETMEYE DAİR
(HİKAYE)
44

YARINA DOĞRU'DAN
47

KUUSİNEN

○

İŞÇİ PARTİSİ NE YAPMALI?

Nesnel koşullar, çeşitli halk tabakalarının tekellerin boyunduruğuna karşı birleşmesine elverişli görünüyorsa, ağırlık noktası işçi sınıfının en devrimci partisinin etkinliğine, en değişik politik ve toplumsal örgüt ve hareketlere ortak bir dil bulma yeteneğine kayar. Elbette, halk güçlerinin savaşçı örgütlerinin birliğinin tek başına, kendiliğinden oluşması beklenemez.

Birçoğu komünizmden uzak ve diğerleri antikomünizmden etkilenmiş olan düzensiz dağılmış sosyal güçlerin işbirliğini sağlamak karmaşık, sabır ve beceriklilik gerektiren bir iştir. Bu durumda, gerici düzenlerle bunların bütün hareketi kendi çıkarlarına alet etme eğilimleriyle uğraşmak gerekir.

Çeşitli ülkelerin deneyi demokratik güçlerin eylem birliğine varmak için aşağıdaki koşulların çok önemli olduğunu göstermiştir:

Güçlü ve birleşik bir işçi hareketi bu eylem birliğinin başlıca garantisidir. Bugün barış ve demokrasi için savaşanların hepsi kelimenin gerçek anlamında işçi sınıfının müttefiki değildir. Barış ve demokrasi için mücadelelerde yer alanlar komünistlerle devamlı işbirliği yapmaya gelince ikirciklenir, kolayca resmi propagandanın etkisinde kalırlar.

Böyle sosyal güçlerle eylem birliğini gerçekleştirmek için yalnız propaganda ve ajitasyon yetmez. Birincisi işçi hareketinin kendisinin güçlü ve örgütlü olması, bütün milli ve demokratik tabakaların halkın son zaferine güven duymasını sağlaması lâzımdır. İkincisi işçi sınıfı toplumun diğer sınıf ve tabakalarının güven ve desteğini, ancak onların doğru ve halk çıkarlarını kendisininkilermiş gibi savunmakla kazanabilir.

Buraya varmak için, işçi sınıfı partisinin elinde birçok olanaklar vardır. Parlamentoda, köylülüğün, zanaatkârların, küçük meslek erbabının, orta iş sahiplerinin yararına reformlar yapılmasını sağlamak ve elverişli koşullar elde etmek için mücadelesini yürütür. Köylü partilerinin, radikal, cumhuriyetçi ve diğer demokratik partilerin dile getirdiği hak dâvalarını dikkatle inceler ve emekçilerin çıkarlarına cevap verenleri her çareye başvurarak savunur. Parti, bütün köylü militanların, demokratların ve pasifistlerin, çalışan kitlelerin dileklerine karşılık olan ve durumlarını iyiye götürmeyi amaçlayan önerilerini destekler.

Bütün emekçilerle kardeşçe bağları kuvvetlendirmek, onlarca çıkarla-

rının en başta gelen savunucusu olarak bilinmek, gerici burjuvazinin egemenliğine karşı işçi sınıfının zaferinin garantisidir.

İşbirliği zemininin doğru seçimi. İşçi sınıfının devrimci Partisi raslantı eseri olarak kazandığı müttefiklerinden yalnız kendisinin ileriye süreceği koşullar altında işbirliği istiyemez. İşçi sınıfının çıkar ve gereksinimlerini bir an gözden kaçırmayan Parti, her an, her çareye başvurarak onları sonuca vardırmaya çalışarak, raslantı sonucu elde ettiği müttefiklerinin kabul edilebilir, genel hak davalarını dile getirmeyi de amaçlar. Diğer toplumsal güçlerin de tekellerin boyunduruğuna karşı savaşa ilgi gösterdikleri ölçüde, ortak hak davaları ileri sürmek göreli olarak kolaylaşır. Fakat, bu durumda, deneyin gösterdiğine göre, hemen, bütün görüş noktalarında fikir birliğine varmak olanağı yoktur. Eylem birliği için gerekli zemin yavaş yavaş, özel sorunlardan başlayarak hazırlanır. Bu, işbirliği yapan partilerin karşılıklı olarak isteklerin içtenliğine inanmalarını, karşılıklı güvenlerini açığa vurmalarını sağlar. Zaten, güven en önde gelen bir unsurdur, onsuz hiçbir birleşik cephe sağlam olamaz.

Uzlaşmaları sağlamak ve gerekli tavizleri vermek, düzensiz yayılmış güçlerin işbirliğini örgütlemek isteyen bir işçi partisi için önemli bir koşuldur. Lenin bu işbirliğini işçi sınıfının bilinçli öncüsü için mutlak bir gereklilik olarak görürdü. Bunsuz, ne ayrı ayrı emekçi gruplarıyla ne de kaçınılmaz bir şekilde duraksama ve tutarsızlık gösteren orta tabakalarla bağ kurulamaz, diyordu. Lenin, «Bu gerçeği anlamayan ne Marksizmin ne de genellikle çağdaş bilimsel sosyalizmin bir kelimesini bile anlamamıştır.» diye yazıyordu.

Marksist ideolojinin doğal gelişmesinin sonucu olarak devrimci parti, aynı zamanda esneklik gösterir, cephe içinde gruplaşan diğer sosyal ve politik güçlerin yasal çıkarlarını hesaba katar. Lenin, önemli olan uzlaşma ve tavizlerin işçi sınıfının öncü partisinin genel bilinç düzeyini düşürmemesi, savaşma ve yenme yeteneğini azaltmaması, tersine yüceltmesidir, diye belirtiyordu.

Herşey gerçekte nasıl ortaya çıkar! Örneğin kapitalizmin yerini alacak olan yeni sosyal rejimin, sosyalizmin ta özüne bağlı olan temel ilkelerinden biri şudur: Özel kapitalist sanayi devletleştirilmelidir. Bu ilke çeşitli yöntemlerle gerçekleştirilebilir. Zafere ulaşan işçi sınıfı, kapitalistlerin elinden sömürerek kazandıkları mal, mülk ve serveti çekip almak yasal hakkına sahiptir; fakat, tekellere karşı savaşta yer almış burjuvazinin bazı tabakalarının lâyık olduğu değeri takdir ederek onlarla anlaşabilir. Devrimin zaferinden sonra orta burjuvazinin servetini kendilerine bırakabilir. Halk Devletinin orta burjuvaziye yardımı bile olabilir (krediler, hammadde sağlanması, vergilerin azaltılması, metaın sürümü için pa-

zarların garantilenmesi v.s.). Daha sonra tüm ulusal ekonomi düzeyinde bir devletleştirme sorunu ortaya çıktığında Devlet bunu barış içinde, derece derece, özel mülkiyet sahiplerinin yasal çıkarlarını da hesaba katarak, örneğin üretim araçlarını onlardan satın alarak, yani onlara belirli bir zarar ziyan ödeyerek sonuçlandırabilir.

Bu örnek, komünistlerin işbirliği önerdiklerinde içtenlikle davrandığını bir daha kanıtlıyor. Onlar, gerçekleşmeyecek vaadlerde bulunmaz, yalnızca zaferden sonra işçi sınıfının müttefiklerine gerçekten garantiliyebilecekleri şeyleri tek cephe programına alırlar. Tavizleri ve anlaşmaları her zaman tamamen gerçekleşir ve komünistlerin demokratik cephedeki bütün müttefikleriyle işbirliği halinde sosyalizmi öğretme olanağından faydalanmaları düşüncesine uygundur. Komünistlerin bu çizgisi demokratik birlik politikasını gerçekleştirmesinde çok büyük önem taşır.

Politik esneklik göstermekle komünist partiler, aynı zamanda komünist partileri genel ulusal hareketler içerisinde dağılmaya, bağımsızlıklarını kaybetmeye ve sonunda demokratik güçler birliğinde bir zayıflamaya götürebilecek ilkesiz pazarlıklara girişmeye hazır olan revizyonist unsurlara kesin bir cevap da vermiş olurlar.

Politik bir uyuşmaya varıldığında, işçi partisi bunu kesinlikle örgütlenme alanı içinde sağlamlaştırmayı öngörür. Ancak müttefikler hedeflerinin ortak olduğunu açıklamakla kalmayıp tek bir örgüt (parti cephesi, Ulusal Demokratik Cephe, vs.) kurmakta eksiksiz anlaştıklarında tek cephe önemli bir güç halini alır. Bu, ortaklaşa tek bir politikanın saptandığı, işbirliğine giren partilerin ortaklaşa alınan kararlara uymasını kabul eden kesin bir anlaşmaya varıldığı bir koordinasyon kuruluşu gerektirir. Bütün bunlar, elbette, tek cepheye katılan partilerin ve hareketlerin politika ve örgütlenme konusunda bağımsızlıklarına engel olmak anlamına gelmez.

İşçi sınıfının marksist partisinin öncü rolü, demokratik cephe içerisinde, fedakârlık dolu etkin mücadelesinin, politik çizgisinin doğruluğunun, her defasında durumu gerçekte olduğu gibi görme ve kitlelerce benimsenen sloganları ortaya atma yeteneğinin sonucunda elde edilir. Kısacası, işçi partisinin yönetici rolü, herhangi bir baskı yada diktayla değil, kendi politik etkinliğiyle sağlanır. Parti doğru bir politika uyguladığında, bütün halk ona kulak verdiğinde ve otoritesi günden güne değil, saatten saate arttığında diğer partiler ve politik gruplar, kendiliklerinden yönetici rolünü kabul eder ve tek cephe politikasının saptanması zamanı geldiğinde kararı ona bırakırlar.

Halk demokrasisiyle yönetilen ülkelerin deneyi, demokratik cephenin zaferinden sonra, sağ kanattan burjuva partilerinin işçi partisini yönetimden uzaklaştırma, olgunluğa erişmiş sosyal dönüşümlerin uygulanmasını

durdurma eğilimlerinden arınmış olduğunu göstermiştir. Fakat yine deneyler şunu da göstermiştir: demokratik burjuva partilerinin üyelerinin oluşturduğu büyük kitlenin sevgi ve desteğini kazandıktan sonra, marksist parti bunların sağ liderlerini uzaklaştırabilmekte, demokratik cephenin birliğini sağlamlaştırmakta ve radikal toplumsal dönüşümleri başlatabilmektedir.

Demokratik cephe içerisinde marksist partinin yönetici rolü, hiçbir şekilde onun kumanda yada diktatörlük edebileceği anlamına gelmez. Çoğunluğu elde etse bile, kararlarını zorla kabul ettirmez, onları oybirliği ile, açıklama ve inandırma ile benimsetir. Parti müttefiklerinin yasal çıkarlarını hesaba katmadan, dikta yöntemleriyle hareket etseydi, onları kaybeder, yalnız kalır ve demokratik cephenin hedeflerine hiçbir zaman varamazdı. Komünistler gerici propagandanın ileri sürdüğü gibi demokratik cephedeki yoldaşlarından geçici olarak faydalanmak ve sonra onları bozguna uğratmak için uğraşmazlar. Tersine, onların bütün demokratik çabaların yerine getirilmesi, geniş halk kitlelerinin yasal hak davalarının kazanılması yolunda ortaklaşa ilerlemelerini izler, bunlarsa ancak sosyalizmde gerçekleşir. İnandırma yöntemi, cephe içerisinde parti çalışmasının temel yöntemidir, bununla beraber, yoldaşların duraksama ve tutarsızlıklarının eleştirilmesine, saflar arasmda faaliyet gösteren birliğin apaçık düşmanlarına karşı mücadeleye engel olmaz.

Üstelik, komünistler, halkın küçük burjuva tabakalarının bütün davalarını desteklemediklerini hiç saklamazlar: İşçi sınıfının onlarla ortak çıkarları olabilir, fakat çelişkileri de vardır. Komünist partileri bu olasılığı önceden hesaba katar ve gerektiğinde şu yada bu davanın işçi sınıfınca kabul edilemeyeceğini kesinlikle açıklarlar. Birlik sonsuza dek taviz vermekle değil, işçi sınıfının müttefiklerinin hak davalarının kesinlikle desteklenmesi ve aynı zamanda, aralarından herhangi bir partinin tek halk cephesinin ortak amaçları için tehlikeli duraksamasına karşı mücadeleyle sağlanır.

Sağ oportünizm ve sekterizme karşı kararlı bir mücadele, olmaksızın demokratik birlik politikasının uygulanması olanaksızdır. Geniş bir cephenin yaratılması döneminde sol sekter unsurlar özellikle tehlikelidirler, çünkü diğer halk tabakalarının yasal çıkarlarını hesaba katmaya karşı durmakla işçi sınıfının güçlü müttefiklerinin ondan sırt çevirmesine sebebolurlar. Fakat tek cephe gerçekleşince sağ oportünizm gerçek bir tehlike halini alır, burjuva müttefiklerin her ileri sürdüğü koşul karşısında teslim olarak ,işçi sınıfının devrimci partisinin özgürlüğünü zedeler, burjuva milliyetçiliği içinde bocalar.

Anti-komünist önyargıların kuvvetli olduğu, işçi sınıfının tecrübeli ve kurnaz bir burjuvazi ile karşı karşıya olduğu Batı Avrupada, demokra-

tik birlik politikasının uygulanmasının karşılaştığı güçlükler özellikle büyüktür. Bu ülkelerde komünistlerin karşısında çok kurnaz sayısız burjuva partisi dikilir, bunlar kitleleri en «demokratik» ve «barışçı» cümlelerle aldatırlar. Buna rağmen, komünist partileri, egemen kapitalist tekellere karşı, faşizm ve savaş yolunu kapatacak, sürekli bir toplumsal gelişme yolunu açacak güçlü bir ulusal demokratik cephe kurmak için ısrarla çalışırlar.

(Kuusinen başkanlığında «Sovyet Bilimler Akademisi» üyelerinden oluşan bir kurul tarafından hazırlanan «Marksizm - Leninizmin İlkeleri» adlı kitaptan alınmıştır.)

Türkçesi : Nadiye R. Bozkaya

MAO ZEDUNG

○

SANAT VE EDEBİYAT ÜZERİNE

(Yenan Konuşmaları — Mayıs 1942)

Mao Zedung'un Mayıs 1942'de, Yenan Forumunda sanat ve edebiyat üzerine yaptığı kapanış konuşmasının ikinci ve üçüncü bölümlerini yeni bir çeviriyle sunuyoruz.

II

Sanat ve edebiyatın kime hizmet edeceği meselesini çözdükten sonra, onu izleyen meseleye, yani sanat ve edebiyatın nasıl hizmet edeceği meselesine geliyoruz. Bazı yoldaşlarımızın dediği gibi: kendimizi, sanat ve edebiyatın seviyesini yükseltmeye mi, yoksa onu yaygınlaştırmaya mı adamalıyız?

Eskiden bazı yoldaşlar sanat ve edebiyatın yaygınlaştırılmasını belli ölçüde, hatta ciddi ölçüde küçümsüyor ve ihmal ediyor sanat ve edebiyatın seviyemin yükseltilmesine ise aşırı derecede ağırlık veriyorlardı. Seviyenin yükseltilmesine ağırlık verilmelidir, ama sırf bunu yapmak ve tek yanlı ve aşırı bir şekilde yapmak yanlış olur. Daha önce ele aldığım «kimin için» meselesine açık bir çözüm getirilememiş olması, kendisini burada da göstermektedir. Bu yoldaşlar «kimin için» meselesini berrak bir şekilde kavrayamadıklarından, sözünü ettikleri «seviye yükseltmek» ve «yaygınlaştırmak» kavramları için ellerinde hiçbir doğru kıstas yok ve bu yüzden de bu ikisi arasmdaki doğru ilişkiyi göremiyorlar.

Sanat ve edebiyatımız esas olarak işçiler, köylüler ve askerler için olduğuna göre, «yaygınlaştırma» işçiler, köylüler ve askerler arasında yaygınlaştırmak demektir; «seviyeyi yükseltme» ise, onların bugünkü seviyesinden yola çıkarak ilerlemek demektir. Onların arasında neyi yaygınlaştırmalıyız? Feodal toprakağası sınıfının ihtiyacını duyduğu ve kolayca benimseyebileceği şeyleri mi? Burjuvazinin ihtiyacını duyduiu ve kolayca benimseyebileceği şeyleri mi? Küçük burjuva aydınlarının ihtiyacını duydukları ve kolayca benimseyebilecekleri şeyleri mi? Hayır, hiçbirini? Yalnızca işçilerin, köylülerin ve askerlerin ihtiyacını duydukları ve kolayca benimseyebilecekleri şeyleri yaygmlaştırmalıyız. Bunun için, işçileri köylüleri ve askerleri eğitme görevinden önce, onlardan öğrenme görevi gelir. Bu, seviyenin yükseltilmesi için daha da doğrudur. Bir şeyi yükseltmek için, bir temel olması gerekir. Diyelim, su dolu bir kova var; bu kova yerden kaldırılmayacak da nereden kaldırılacak? Havadan mı? Peki öyleyse, sa-

nat ve edebiyat hangi temel üzerinde yükseltilecek? Feodal sınıfların temeli üzerinde mi? Burjuvazinin temeli üzerinde mi? Küçük burjuva aydınlarının temeli üzerinde mi? Hayır, hiçbiri üzerinde değil; yalnızca işçi, köylü ve asker kitlelerinin temeli üzerinde. Bu, işçileri, köylüleri ve askerleri feodal sınıfların, burjuvazinin ya da küçük burjuva aydınlarının «katına» yükseltmek anlamına da gelmez; bunun anlamı, sanat ve edebiyatın seviyesini doğrudan doğruya işçilerin, köylülerin ve askerlerin ilerlediği yönde, proletaryanın ilerlediği yönde yükseltmektir. İşçilerden, köylülerden ve askerlerden öğrenme görevi burada yeniden karşımıza çıkıyor. Ancak işçiler, köylüler ve askerlerden hareket ederek, sanat ve edebiyatın yaygınlaştırılması ve seviyenin yükseltilmesi hakkında doğru bir anlayışa sahip olabilir ve bu ikisi arasındaki doğru ilişkiyi görebiliriz.

Son tahlilde, bütün sanat ve edebiyatın kaynağı nedir? İdeolojik biçimler olarak sanat ve edebiyat eserleri belli bir toplumun hayatının insan kafasındaki yansımasının ürünleridir. Devrimci sanat ve edebiyat, halkın hayatının, devrimci yazar ve sanatçıların kafalarındaki yansımasının ürünleridir. Halkın hayatı sanat ve edebiyat için her zaman bir ham madde kaynağıdır; işlenmemiş, kaba, ama en hayatî, en zengin ve en temel bir ham madde kaynağı. Tüm sanat ve edebiyat onun yanında sönük kalır; bu malzeme sanat ve edebiyata bitmez tükenmez bir kaynak olur, onun biricik kaynağını meydana getirir, tek kaynak budur, başka bir kaynak olamaz. Bazıları şunu sorabilir: kitaplar da, eski çağların ve yabancı ülkelerin sanat ve edebiyatı da birer kaynak değil midir? Aslında, geçmişin sanat ve edebiyat eserleri bir kaynak değil, bir ırmaktır; bunlar, atalarımız ve yabancılar tarafından kendi yer ve zamanlarındaki halkın hayatında buldukları sanat ve edebiyat ham maddesinden yaratılmışlardır. Biz, sanat ve edebiyat mirasımızdaki iyi olan her şeyi devralmalı, yararlı olan her şeyi eleştirici bir şekilde özümlemeli ve kendi yer ve zamanımızda halkın hayatındaki sanat ve edebiyat ham maddesinden eserler yaratırken, bu mirası örnek olarak kullanmalıyız. Böyle örneklere sahip olmak ya da olmamak çok şeyi değiştirir; hamlıkla işlenmişlik, kabalıkla incelik, alçak bir seviyeyle yüksek bir seviye ve hızlı çalışmayla yavaş çalışma arasmdaki farklılığı doğurur. Demek ki, feodal ya da burjuva sınıfların eserleri olsalar bile, eskilerin ve yabancıların mirasını asla bir kenara atmamalı ve ondan öğrenmeyi reddetmemeliyiz. Ancak, bu mirası devralmak ve örnek olarak kullanmak, hiçbir zaman kendi yaratıcı çalışmamızın yerini almamalıdır; hiçbir şey onun yerini tutamaz. Eskileri ve yabancıları hiç eleştirisiz aktarmak ya da kopya etmek, sanat ve edebiyatta en kısır ve en zararlı dogmatizmdir. Çin'in devrimci yazar ve sanatçıları, geleceğin yazar ve sanatçıları, kitlelerin arasına gitmelidirler; her çeşit insanı, bütün sınıfları, bütün kitleleri, hayatın ve mücadelenin bütün canlı görünümlerini, sanat ve edebiya-

tın bütün ham maddesini gözlemlemek, denemek, incelemek ve tahlil etmek için uzun bir süre kararlılıkla ve içtenlikle işçi, köylü ve asker kitlelerinin arasına gitmeli, mücadelenin ateşine atılmalı, biricik kaynağa, en geniş ve en zengin kaynağa gitmelidirler. Ancak o zaman yaratıcı çalışmaya geçebilirler. Aksi takdirde, üzerinde çalışacak hiçbir şey bulamazsınız ve Lu Sun'un vasiyetinde oğlunu ciddiyetle uyararak asla benzemesini istediği sahte bir yazar ya da sanatçıdan başka bir şey olamazsınız.

İnsanın sosyal hayatı sanat ve edebiyatın tek kaynağı olduğu halde, muhteva bakımından sanat ve edebiyatla kıyaslanmayacak ölçüde canlı ve zengin olduğu halde, insanlar sadece hayatla yetinmezler, sanat ve edebiyat da isterler. Neden? Çünkü her ikisi de güzel olmakla birlikte, sanat ve edebiyat eserlerinde yansıdığı biçimiyle hayat, daha yüksek bir seviyede, daha derin, daha yoğun, daha tipik, daha ideale yakın ve dolayısıyla da gerçek günlük hayattan daha evrensel olabilir ve olmalıdır da. Devrimci sanat ve edebiyat, gerçek hayattan çıkarılmış çeşitli karakterler yaratmalı ve kitlelerin tarihî ilerleyişlerine yardımcı olmalıdır. Sözgelimi, bir yanda açlığın, soğuğun ve zulmün getirdiği acılar; öte yanda insanın insan tarafından sömürülmesi ve ezilmesi vardır. Bu gerçekler her yerde vardır ve insanlar bunlara olağan bir şey gözüyle bakarlar. Oysa yazar ve sanatçılar böyle günlük olayları yoğunlaştırırlar, bu olayların bağrındaki çelişmeleri ve mücadeleleri gözler önüne sererler ve kitleleri uyandıran, coşkuyla tutuşturan ve onları çevrelerini değiştirmek üzere birleşmeye ve mücadeleye yönelten eserler yaratırlar. Böyle bir sanat ve edebiyat olmadan, bu görev gerçekleştirilemez; en azından, etkili ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilemez.

Sanat ve elebiyat eserlerini yaygınlaştırmaktan ve seviyelerini yükseltmekten ne kastediliyor? Bu iki görev arasındaki ilişki nedir? Yaygınlık kazanan eserler daha basit ve daha açıktırlar; bu yüzden de günümüzün geniş halk kitleleri tarafından daha kolay benimsenirler. Daha yüksek nitelikteki eserler daha ince olduklarından daha güç meydana getirilirler ve günümüzde genellikle kitleler arasında o kadar kolay ve hızlı bir şekilde yaygınlık kazanmazlar. İşçilerin, köylülerin ve askerlerin önündeki mesele şudur: şu sırada düşmanla zorlu ve kanlı bir mücadele içindedirler, ama uzun yıllar feodal ve burjuva sınıfların tahakkümü altında kaldıklarından cahil ve eğitimsizdirler; bu yüzden de, mücadele azimlerini ve zafere olan inançlarını yükseltmek, birliklerini güçlendirmek ve düşmana karşı tek bir yürek ve tek bir kafa halinde savaşmak için büyük bir coşkuyla aydınlanmayı ve eğitilmeyi arzu etmekte, acil ihtiyaçlarına cevap veren ve anlaşılması kolay olan sanat ve edebiyat eserleri istemektedirler. Onların gerçek ihtiyaçları, «sırmalı kaftanlar» değil, «sıcak tutan kalın ka-

putlar»dır. Dolayısıyla bugünkü şartlarda yaygınlaştırma görevi daha ağır basmaktadır. Yaygınlaştırmayı küçümsemek ya da ihmal etmek yanlıştır.

Bununla birlikte, yaygınlaştırma ile seviyeyi yükseltme arasma kesin bir çizgi çekilemez. Daha yüksek nitelikteki eserlerin yaygınlaştırılması da mümkündür, hem aynı zamanda geniş kitlelerin kültür seviyesi de durmadan yükselmektedir. Eğer yaygınlaştırma hep aynı seviyede kalsa, habire aynı şeyler yazılıp çizilse, hep aynı «Küçük Sığırtmaç» masalı ve aynı okuma kitabının «adam, el, ağız, bıçak, inek, keçi» bölümleri tekrarlansa, eğitenlerle eğitilenlerin oranı hep aynı kalmaz mı? Böyle bir yaygınlaştırmanın ne anlamı olabilir? Halk, önce yaygınlaştırmayı, daha sonra da seviyenin yükseltilmesini istiyor. Her geçen ay, her geçen yıl daha yüksek bir seviye istiyor. Burada, yaygınlaştırma, halk için yaygınlaştırmak; seviyeyi yükseltme de, halk için seviyeyi yükseltme demektir. Ve böyle bir seviye yükseltme, hava ya da kapalı kapılar ardında değil, yaygınlaştırma temeli üzerindedir. Seviyenin yükseltilmesi, hem yaygınlaştırma tarafından belirlenir, hem de yaygınlaştırmaya yol gösterir. Çin'de bir bütün olarak devrim ve devrimci kültür eşit olmayan bir gelişme ve tedrici bir yayılma göstermektedir. Bir yerde yaygınlaştırma ve sonra da onun temeli üzerinde seviyenin yükseltilmesi gerçekleştirilmiş olduğu halde, başka yerlerde yaygınlaştırmaya henüz başlanmamıştır bile. Dolayısıyla, o yerde seviyenin yükseltilmesine yol açan yaygınlaştırma çalışmasından edinilen olumlu tecrübeler öteki yerlere uygulanabilir ve ortaya çıkabilecek birçok sapma ve yanlışlığı önleyerek oralardaki yaygınlaştırmaya ve seviyenin yükseltilmesine yol gösterebilir. Uluslararası planda, yabancı ülkelerin, özellikle Sovyetlerin olumlu tecrübeleri de bize yol gösterebilir. Demek ki bizde, seviyenin yükseltilmesi yaygınlaştırmaya dayanır, yaygınlaştırmaya ise seviyenin yükseltilmesi rehberlik eder. İşte bu yüzden, sözünü ettiğimiz yaygınlaştırma çalışması, seviyenin yükseltilmesini engellemek şöyle dursun, şu sırada sınırlı ölçüde yürüttüğümüz seviyeyi yükseltme çalışmasına temel teşkil eder ve gelecekte seviyeyi çok daha geniş ölçüde yükseltmemiz için gerekli şartları hazırlar.

Kitlelerin ihtiyaçlarına doğrudan doğruya cevap veren bir seviye yükseltme olduğu gibi, bir de kitlelerin ihtiyaçlarına dolaylı olarak cevap veren, yani kadroların ihtiyacını duyduğu bir seviye yükseltme vardır. Kadrolar kitlelerin ileri unsurlarıdır ve genellikle kitlelerden daha fazla eğitim görmüşlerdir; bu yüzden, daha yüksek seviyede bir sanat ve edebiyat kadrolar için kesinlikle gereklidir. Bunu gözardı etmek yanlış olur. Kadrolar için yapılan her şey aynı zamanda tamamen kitleler içindir de; çünkü kitleleri ancak kadrolar aracılığıyla eğitebilir ve onlara ancak kadrolar aracılığıyla rehberlik edebiliriz. Bu hedeften saparsak, kadrolara verdiklerimiz onların kitleleri eğitmelerine ve kitlelere rehberlik etmele-

rine yardımcı olmazsa, seviyeyi yükseltme çalışmamızda oku hedefine göndermemiş ve halk kitlelerine hizmet etme temel ilkesinden ayrılmış oluruz.

Özetlersek: halkın hayatında bulunan ham maddeler, devrimci yazar ve sanatçıların yaratıcı çalışmasıyla, halk kitlelerine hizmet eden sanat ve edebiyatın ideolojik biçimini alır. Buna, basit sanat ve edebiyatın temeli üzerinde geliştirilen ve kitlelerin seviyesi yükseltilen kesimleri ya da daha doğrusu kitleler arasındaki kadrolar tarafından ihtiyaç duyulan daha ileri sanat ve edebiyat da dahildir. Gene buna, daha ileri sanat ve edebiyatın yol gösterdiği ve günümüzde öncelikle kitlelerin ezici çoğunluğunun ihtiyaç duyduğu basit sanat ve edebiyat da dahildir. Basit olsun, daha ileri olsun, bütün sanat ve edebiyatımız halk kitleleri için ve öncelikle işçiler, köylüler ve askerler içindir; işçiler, köylüler ve askerler için yaratılmaktadır ve onların yararı uğrunadır.

Seviyenin yükseltilmesi ile yaygınlaştırma arasındaki ilişki meselesini çözdüğümüze göre, şimdi uzmanlar ile yaygınlaştırıcılar arasındaki ilişkiyi de çözebiliriz. Uzmanlarımız sadece kadroların değil, gerçekte esas olarak kitlelerin de hizmetindedir. Edebiyat alanındaki uzmanlarımız, kitlelerin duvar gazetelerini ve orduda ve köylerde yazılan röportajları; tiyatro alanındaki uzmanlarımız, ordudaki ve köylerdeki küçük gezginci toplulukları; müzik alanındaki uzmanlarımız, kitlelerin türkülerini; güzel sanatlar alanındaki uzmanlarımız, kitlelerin güzel sanatlarını dikkatle incelemelidirler. Bütün bu yoldaşlar, sanat ve edebiyatı kitleler arasında yaygınlaştırma çalışmasında bulunan yoldaşlarla sıkı bağlar kurmalıdırlar. Bir yandan, yaygınlaştırma çalışmasında bulunanlara yardım etmeli ve yol göstermeli; öte yandan, bu yoldaşlardan öğrenmeli ve onlar aracılığıyla kitlelerden besin alarak kendilerini yenilemeli ve zenginleştirmelidirler; ancak böylelikle uzmanlıklarının, kitlelerden ve gerçeklerden kopuk, özden ve hayattan yoksun «fildişi kuleleri» haline gelmesini önleyebilirler. Uzmanlara önem vermeliyiz, çünkü onlar davamız için çok değerlidirler. Ama onlara, kitlelerle sıkı bağlar kurmaksızın, kitlelerin duygu ve düşüncelerini dile getirmeksizin, kitlelere sadık bir sözcüleri olarak hizmet etmeksizin, hiçbir devrimci yazar ve sanatçının ortaya anlamlı bir eser koyamayacağını anlatmalıyız. Yazar ya da sanatçı ancak kitlelerin sözcülüğünü yaparak onları eğitebilir ve ancak kitlelerin öğrencisi olarak onların öğretmeni olabilir. Eğer kendisini onların efendisi ve «bayağı sınıflar»ı aşağılayan bir asil gibi görürse, ne kadar yetenekli olursa olsun, kitlelerce istenmeyecek ve eserinin hiçbir geleceği olmayacaktır.

Bizim bu tutumumuz, faydacı bir tutum mudur? Materyalistler genel anlamda faydacılığa değil, feodal, burjuva ve küçük burjuva sınıfların faydacılığına karşı çıkarlar. Materyalistler, faydacılığa lâfla saldırıp fiili-

yatta en bencil ve en dar görüşlü faydacılığa sarılan ikiyüzlülere karşı çıkarlar. Yeryüzünde hiçbir «izm» faydacılığın dışında tutulamaz; sınıflı toplumda ancak şu ya da bu sınıflı faydacılığından söz edilebilir. Biz proleter devrimci faydacılarız ve nüfusun yüzde doksanından fazlasını meydana getiren en geniş kitlelerin bugünkü ve gelecekteki menfaat birliğinden yola çıkıyoruz; dolayısıyla biz, sadece kısmî ve anlık hedeflerle ilgilenen dar görüşlü faydacılar değil, en geniş ve en uzun menzilli hedeflere yönelen devrimci faydacılarız. Meselâ, kendi yararınıza ya da dar bir kliğin yararına aykırı düştüğü için kitleleri faydacı olmakla suçlar ve kitleler arasında, sadece küçük bir azınlığı memnun eden, ama çoğunluk için faydasız, hatta zararlı olan bir eseri piyasaya sürer ve överseniz, sadece kitleleri hor görmekle kalmaz, aynı zamanda kendini bilmezliğinizi de açığa vurmuş olursunuz. Bir şey, ancak halk kitlelerine gerçek bir yarar sağlıyorsa, iyidir. Eseriniz «Baharda Kar» kadar güzel olabilir, ama bu eser o sırada sadece küçük bir azınlığın ihtiyacını karşılıyor, kitleler ise hâlâ «Yoksul Köylünün Türküsü»nü söylemeye devam ediyorsa, kitlelerin seviyesini yükseltmeye çalışacağınıza onları azarlayarak hiçbir yere varamazsınız. Şimdi mesele, «Baharda Kar» ile «Yoksul Köylünün Türküsü» arasında, seviyenin yükseltilmesi ile yaygınlaştırma arasında bir birlik sağlama meselesidir. Böyle bir birlik sağlamadan, bir uzmanın en yüksek sanatı bile en dar anlamda faydacı olmaktan kurtulamaz; bu sanata «saf ve yüce» diyebilirsiniz ama bu sadece sizin bir yakıştırmanız olmaktan öteye gidemez ve kitleler tarafından benimsenmez.

İşçilere, köylülere ve askerlere hizmet etme ve onlara nasıl hizmet edeceğimiz temel siyasetinin meselelerini çözdüğümüz zaman, hayatın aydınlık ya da karanlık yanlarını anlatma meselesini ve birlik meselesini de çözmüş oluruz. Eğer temel siyasette anlaşıyorsak, sanat ve edebiyat alanındaki ve bütün sanat ve edebiyat çalışmalarımızdaki işçilerimiz, okullarımız, yayınlarımız ve örgütlerimiz buna uymalıdırlar. Bu siyasetten ayrılmak yanlıştır, bu siyasetten ayrılan her tutum hemen düzeltilmelidir.

III

Sanat ve edebiyatımız halk kitleleri için olduğuna göre, şimdi, Parti içi ilişkilerdeki bir meseleyi, yani Partinin sanat ve edebiyat alanındaki çalışması ile Partinin bir bütün olarak çalışması arasındaki ilişkiyi ve bunun yanı sıra, Partinin dış ilişkilerindeki bir meseleyi, yani Partinin sanat ve edebiyat alanındaki çalışması ile Partili olmayanların bu alandaki çalışması arasındaki ilişkiyi, sanat ve edebiyat çevrelerinin birleşik cephesi meselesini tartışmaya başlayabiliriz.

İlk meseleyi ele alalım. Bugün dünyada her kültür, her sanat ve edebiyat belli bir sınıfa aittir ve belli bir siyasi çizginin hizmetindedir. Aslında sanat için sanat, sınıflarüstü sanat ya da siyasetten kopuk ve bağımsız sanat diye bir şey yoktur. Proleter sanat ve edebiyat, tüm proleter devrimci davanın bir parçasıdır; Lenin'in dediği gibi, tüm devrimci makinanın dişlisi ve çarkıdır. Bu yüzden, Partinin sanat ve edebiyat alanındaki çalışması, Partinin bir bütün olarak devrimci çalışmasında kesin ve belirli bir yer işgal eder; ve Partinin belirli bir devrimci dönem için tesbit ettiği devrimci görevlere tabidir. Buna karşı çıkmak, kaçınılmaz olarak, ikiciliğe (düalizm) ya da çoğulculuğa (plüralizm) götürür ve özünde, Troçki'de olduğu gibi «siyaset Marksist, sanat burjuvadır» anlayışına varır. Biz, sanat ve edebiyatın önemini ne abartmaktan yanayız, ne de küçümsemekten yana. Sanat ve edebiyat siyasete tabidir, ama bununla birlikte onun da siyaset üzerinde derin bir etkisi vardır. Devrimci sanat ve edebiyat, tüm devrimci davanın bir parçasıdır onun çarkı ve dişlisidir; gerçi daha önemli bazı parçalara kıyasla daha az önemli ve daha az acil olabilir ve tali bir yer tutabilir, ama gene de tüm devrimci makinanın vazgeçilmez çarkı ve dişlisi ve tüm devrimci davanın vazgeçilmez bir parçasıdır. Eğer en geniş ve en basit anlamda bile bir sanat ve edebiyatımız olmasaydı, devrimci hareketi sürdüremez ve zafer kazanamazdık. Bunu kavramamak olmaz. Ayrıca, sanat ve edebiyat siyasete tabidir dediğimiz zaman, birkaç sözümona devlet adamının siyasetini değil, sınıf siyasetini, kitlelerin siyasetini kastediyoruz. İster devrimci, ister karşı-devrimci olsun, siyaset, bir sınıfın başka bir sınıfa karşı mücadelesidir, birkaç bireyin faaliyeti değil. İdeoloji ve sanat cephelerindeki devrimci mücadele siyasi mücadeleye tabi olmalıdır, çünkü sınıf ve kitlelerin ihtiyaçları ancak siyaset yoluyla yoğun bir şekilde ifade edilebilir. Devrimci devlet adamları, devrimci siyasetin bilimini ve sanatını bilen siyasi uzmanlar, milyonlarca ve milyonlarca devlet adamının, yani kitlelerin önderi olmaktan öte bir şey değildirler. Görevleri, bu devlet adamları kitlesinin fikirlerini toparlamak, bu fikirleri elemek ve ayıklamak ve onları, benimseyecek ve uygulayacak olan kitlelere geri götürmektir. Bu yüzden devrimci devlet adamları, kapalı kapılar ardında çalışan ve erdemliliği tekelinde tuttuğunu sanan aristokrat «devlet adamları» değildirler. Proleter devlet adamları ile yoz burjuva devlet adamları arasındaki ilke farklılığı işte buradadır. Bizim sanat ve edebiyat eserlerimizin siyasi niteliği ile hakikate uygunluğu arasında tam bir birlik işte bu yüzden mümkündür. Bunu kavramamak ve proletaryanın siyasetini ve devlet adamlarını küçümsemek yanlış olur.

Şimdi de, sanat ve edebiyat dünyasındaki birleşik cephe meselesini ele alalım. Sanat ve edebiyat siyasete tabi olduğuna ve Çin'in bugünkü siyasetinin temel meselesi Japonya'ya karşı mukavemet olduğuna göre,

bir kere, Partili yazar ve sanatçılarımız Japonya'ya karşı mukavemet meselesinde Partili olmayan bütün yazar ve sanatçılarla (Parti sempatizanları ve küçük burjuva yazar ve sanatçılarından tutun, burjuva ve toprakağası sınıflarının Japonya'ya karşı mukavemetten yana olan bütün yazar ve sanatçılarına kalar herkesle) birleşmelidirler. İkinci olarak, onlarla demokrasi meselesinde birleşmeliyiz. Japonya'ya karşı olan yazar ve sanatçıların bir kesimi bu konuda bizimle aynı görüşte değildir, bu yüzden birliğimizin sınırları ister istemez daha dar olacaktır. Üçüncü olarak, onlarla, sanat ve edebiyat dünyasına ilişkin meselelerde, sanat ve edebiyatta metot ve üslûp meselelerinde de birleşmeliyiz; burada da, biz sosyalist gerçekçilikten yana olduğumuzdan ve bazıları buna katılmadığından, birliğimizin sınırları daha da daralacaktır. Bir meselede birlik olurken, başka bir meselede hem mücadele hem eleştiri olacaktır. Bu meseleler hem birbirinden ayrı, hem de birbirine bağlıdır; dolayısıyla, Japonya'ya karşı mukavemet gibi en birlik olduğumuz meselede bile hem mücadele, hem eleştiri vardır. Bir birleşik cephede «hep birlik, mücadele yok» ve «hep mücadele, birlik yok» siyasetlerinin her ikisi de yanlıştır. Eskiden bazı yoldaşlar arasında bu sağ teslimiyetçilik ve kuyrukçuluk ya da «sol» tekkecilik ve sekterlik hataları vardı. Bu, siyaset için olduğu kadar sanat ve edebiyat için de geçerlidir.

Küçük burjuva yazar ve sanatçılar, Çin'de sanat ve edebiyat çevrelerindeki birleşik cephenin kuvvetleri arasında önemli bir güç teşkil ederler. Gerçi düşünce ve eserlerinde birçok eksiklik vardır, ama nisbeten devrime yatkındırlar ve emekçi halka yakındırlar. Bu yüzden, eksikliklerini yenmelerine yardımcı olmak ve onları emekçi halka hizmet eden cepheye kazanmak, özellikle önem taşıyan bir görevdir.

Türkçesi : Rıza Yılmaz

BERTOLT BRECHT

○

ŞİİRLER

YAHUDİ FAHİŞE MARİE SANDERS'İN BALADI

1

Nurenberg'de bir kanun yaptılar,
iki yüzlü adamlarla yatan
bazı kadınlar çok ağladı buna.
Et arttı yine kenar mahallelerde,
vurulur güçlü güçlü trampetlere,
ey gökteki tanrı, ne yapacaklarsa,
yapsınlar işte ellerinden geleni bu gece.

2

Marie Sanders, dostunun
saçları kapkara.
İyi olur bugün ona gitmesen
daha dün ondaydın hem.
Et arttı yine kenar mahallelerde,
vurulur güçlü güçlü trampetlere,
ey gökteki tanrı, ne yapacaklarsa,
yapsınlar işte ellerinden geleni bu gece.

3

Anne, anahtarı ver bana,
hepsinin yarısı boktur aldırma.
Ay yine her zamanki gibi.
Et arttı yine kenar mahallelerde,
vurulur güçlü güçlü trampetlere,
ey gökteki tanrı, ne yapacaklarsa,
yapsınlar işte ellerinden geleni bu gece.

4

Bir sabah saat dokuzda
geçti şehirden arabada
gömlekle, boynunda bir levha,
saçları kökünden kesilmiş.
Ardından yuhaladılar hep. O sadece
bakıyordu donuk donuk.
Et arttı yine kenar mahallelerde,
sözler söylenecek bu gece.
Büyük tanrı, tek kulakları bile olsa
yeterdi yapılanı anlamaya.

Türkçesi : Taner Uludoğan

MASADAN ETİ ALANLAR

Açlara vââdetmekte
Karınları tok olanlar
Gelecekteki, o güzelim
Görkemli günleri

Öğretin, hoşnut olmayı
Mutlu olmayı
Kesinkes vergi vereceklere
Özveri isteyin onlardan
Biraz daha, biraz daha

Onlar diyorlar ki
Halka göre iş değil yönetmek
Düşürmüşken yurdu
Uçurumun dibine

BÜYÜKLER BARIŞTAN SÖZETTİĞİNDE

Halk bilir ki
Savaş yakındır
Büyükler
Savaşa sövdüklerinde
Seferberlik emri hazırdır

KÖTÜLÜĞÜN MASKESİ

Duvarımda asılı
Bir Japon oyması
Kötü şeytan maskesi
Rengi de altın sarısı

Hoşgörüyle bakarım
Alnındaki şişik damarlara
Kötülüğün
Az eziyet olmadığını gösteren

Türkçesi : Gün Değer

SÂKIP COŞKUN

○

GERİ BIRAKTIRILMIŞ ÜLKELER VE SOSYALİST GERÇEKÇİ SANAT

1.

Emperyalist sömürü altında bulunan geri bıraktırılmış bir ülkenin sanatçılarının görevi, tamamen geri bıraktırılmış ülkelere özgü, ayrı bir estetik yaratmak değildir. Sosyalist gerçekçi sanat kuramını geri bıraktırılmış ülkelere mekanik bir şekilde uygulamak da değildir. Onların görevi, sosyalist gerçekçi bir tutuma bağlı olarak, sanatın yeryüzü genelliği içinde ulaşmış bulunduğu evrensel düzeyden en yaratıcı biçimde yararlanarak, özünü kendi ülkelerinin sosyal gerçekliğinin oluşturduğu, ama aynı zamanda bütün geri bıraktırılmış ülkelerin politik-sosyal-kültürel gerçekliğinin karakteristiğini de yansıtabilen bir sanat yaratmaktır. Bu sanat, dünya sosyalist gerçekçi sanat zincirinin bir halkasıdır. Bir bakıma, geri bıraktırılmış ülkelerde filizlenen devrimci sanat, sosyalist gerçekçi sanat zincirinin günümüzde en canlı, en diri halkası olma şansına da sahiptir, çünkü günümüzde devrim dalgalanmaları gelişmiş kapitalist ülkelerden, metropol ülkelerden geri bıraktırılmış ülkelere doğru kaymıştır. Bunun bir sonucu olarak, bugün kapitalist ülkelerde burjuva içerikli boy boy «çöküş sanatı» daha zengin bir canlılık taşırken, evrensel boyutlu büyük devrimci sanatçılar daha çok geri bıraktırılmış ülkelerden çıkar oldular.

2.

SLOGANIMIZ «SOSYALİST GERÇEKÇİ SANAT»TIR. Devrimci sanatçılar tarafından benimsenmiş olan bu deyim, çeşitli bakımlardan Türkiyedeki çözümlemelerde kullanılan «sosyalist sanat» «toplumcu sanat» «toplumcu gerçekçi sanat» «işçi sınıfı sanatı» «proleter sanat» «proleter devrimci sanat» «işçi sınıfı ideolojisi sanatı»... gibi eş anlamlı ya da yakın anlamlı deyimlerden daha açık seçik, kastedilmek istenen merama daha yakın düşüyor bize göre. Örneğin «toplumcu» sözcüğüyle «sosyalist» sözcüğü sözcük olarak aynı anlama gelmektedirler. Ancak Türkçedeki kullanılışları itibariyle her iki sözcüğe farklı kavramlar yüklenmiş durumdadır. Birincisi sınıfsal bir doğrultu belirlemeksizin «toplum için, toplum ya-

rarına mücadele etmek» gibi bir anlam taşırken, ikinci sözcük düpedüz sınıfsal bir içerik taşır ve «işçi sınıfı ideolojisinden yana olmak» gibi açık ve kesin vurgulu bir anlam taşır.

3.

«Sosyalist Gerçekçi Sanat» deyiminin sosyalist bir ülkede ortaya atıldığı (Birinci Sovyet Yazarları Kongresi, 1934), sosyalist devrimini yapmamış ülkeler dışında kullanılamayacağı öne sürülebilir. Sosyalist kültür unsurları, bir toplumda sosyalist devrimin çok öncesinde, kapitalist sistemin bağrında ortaya çıkmaya, oluşmaya başlarlar. Günümüzde, geri bıraktırılmış ülkelerin de pek çoğunda sosyalist düşünceyi bağrında yeşertmekte olan kapitalist üretim ilişkileri ve burjuva bir düzen —dışsal etkilerle oluşmuş da olsalar— mevcut ve etkin durumdadırlar. Örneğin kendileri sosyalist bir ülke sanatçısı olmayan Bertolt Brecht ve Louis Aragon, kendi sanatlarından ve sanat kuramlarından söz ederken «sosyalist gerçekçi sanat» deyimini kullanmaktadırlar. (Hatta, Aragon, «sosyalist gerçekçi sanat» deyimi henüz ortaya atılmadan önce kendisinin bu sanatı uygulamakta olduğunu söyler.) Bir geri bıraktırılmış ülke sanatçısı olan Nâzım Hikmet de, «sosyalist gerçekçi sanat» tanımının dışında bir tanım içinde ele alınabilir mi?

4.

Özellikle geri bıraktırılmış ülkelerdeki sanat üzerinde durulurken kullanılan iki deyim daha var. Bunlardan birincisi «ulusal devrimci sanat» deyimi. Geri bıraktırılmış ülkelerde devrimin öncü gücü proletarya, kesintisiz bir süreç içinde gerçekleşecek devrimi müttefikleriyle birlikte «millî» bir çerçeve içerisinde gerçekleştirir ve devlet ortadan kalkıncaya kadar da devrimi bu çerçeve içinde örgütlemeyi sürdürür. Bu bir nitelik sorunu değil, çerçeve (biçim) sorunudur, burjuva bir anlam taşımaz ve proleteryanın enternasyonalist niteliğiyle çelişmez. Devrimin, belli bir ülkenin, o ülke halkının ya da halklarının somut koşullarına bağlı olarak gerçekleşmesi anlamındadır. (Örneğin Çin devriminin lideri Mao Tsetung, çözümlemelerinde «millî» deyimini burjuva anlamında değil, anti-emperyalist anlamda, birleşik cephe anlamında, marksizmin şabloncu bir biçimde değil, Çin'in özgül koşullarına göre uygulanması anlamında kullanır.) Bu konuyu soyut bir şekilde sanata uygulamaktan kaçınmalıdır. Geri bıraktırılmış ülkelerde egemen durumdaki emperyalist kaynaklı kozmopolit kültürün yanı sıra yerli sınıfların da bir kültürü ve sanatı vardır. Bunlardan bir bölüğü kozmopolit kültürle ortak bir konuma girmiştir ya da onun içerdeki uzan-

tısı durumundadır. Diğer bir kısmı burjuva niteliklidir ve «ulusal sanat» tanımı içinle ele alınabilirler. Bu ülkelerdeki sosyalist gerçekçi sanat ise, biçimde «millî» (ulusal) ise de, özünde marksizmin evrensel kurallarına ve enternasyonalizme bağlılığı onun bu özelliğinden çok daha önce gelir ve esas niteliğini belirler. Böyle bir sanatı, doğrudan doğruya özü bağlayacak şekilde nitelik belirleyici «ulusal devrimci sanat» deyimi içinde ele almak, sosyalist gerçekçi sanata burjuva bir nitelik yüklemeye çalışmaktan başka bir şey değildir. (Bu deyimi, politikada «millî cephe» öneren, faşistlerin sahte milliyetçi olduklarını söyleyip gerçek milliyetçinin kendileri olduğunu savunan bazı «sosyalist» politikacıların önerdiğini sadece hatırlatmakla yetinelim. Biz ise baştan beri yaptığımız çözümlemelerde yetersiz kalacağını bilmekle birlikte «yerli sanat» deyimini kullandık.)

5.

Üzerinde durmak istediğimiz ikinci deyim ise «halkçı sanat» ya da «halkçı-devrimci sanat» deyimleridir. Bu deyimler, halkının sadece işçi ve köylüler olduğu sosyalist ülkeler için kullanılabilirler. Ancak halkın homojen bir bütün olmadığı, emperyalizmle çıkarları çelişen bütün sınıfları içerdiği geri bıraktırılmış ülkelerde bu deyimler gerçekte olmayan homojen bir sanatı kast ettikleri için soyutta kalmaya mahkûmdurlar. Bazan da, daha çok «sınıflararası barış» siyasetini savunan sosyal demokrat unsurlar tarafından kasıtlı olarak kullanılırlar ve halkın sınıflardan oluştuğu örtbas edilmek istenir.

6.

Daha önce yapılan çeşitli çözümlemelerde geri bıraktırılmış ülkelerin kültür ve sanatında etkinliğini sürdüren kültürün, emperyalizm tarafından ithal edilmekte olan yoz, metafizik, idealist kozmopolit kültür olduğu vurgulanmıştı. Marx ve Engels, daha emperyalizm çağına ulaşamadan bu kültürün doğuşunu teşhis etmişlerdi: «Ürünleri için durmadan genişleyen bir pazar gereksemesi, burjuvaziyi yeryüzünün herbir köşesine kovalar durur. Her yere sokulmalı, her tarafa yerleşmeli, her köşeyle bağlantılarını kurmalıdır, Burjuvazi, dünya pazarını sömürerek, her ülkenin üretim ve tüketimine kozmopolit bir özellik kazandırmıştır. Bütün gericileri öfkelendirmek pahasına, endüstrinin bir zamanlar üzerine bastığı ulusal temeli ayağının altından çekip götürmüştür. Bütün eski, yerleşik ulusal endüstriler yok edilmiştir, ya da her gün yok edilmektedir. (...) Eski yerel ve ulusal kapalılık ve kendine yeterlik yerine, her yöne dağılan ilişkileri, ulusların evrensel karşılıklı-bağımlılığını görüyoruz. Usal

üretim de maddî üretim gibi. Tek tek ulusların usal yaratıları şimdi ortak mülkiyet olmuştur. Ulusal tek-yanlılık ve dar-kafalılık gün geçtikçe gerçekleşmez oluyor, sayısız yerel ve ulusal edebiyattan bir dünya edebiyatı doğuyor.» (Sanat ve Edebiyat, çev: Mı Belge, sayfa 45). Bugün kozmopolit kültür, hem emperyalist sömürüyü sürekli kılmak için bir ideolojik silâh olarak, hem de büyük kazançlar getiren bir emtia olarak kullanılmaktadır. Bu kültürün sanat değeri taşımayan sözde sanatı sosyalist gerçekçi sanatın en büyük düşmanıdır. Emperyalizmin açık sömürüsü altındaki bir ülkede ilk hedef olarak kitleleri uyuşturan bu çarpık sanatı değil de küçük burjuva sanatını görmek hedef şaşırmaktan başka bir şey değildir. (Örneğin yeni çıkmaya başlayan bir «devrimci kültür sanat dergisi»nin, «Militan»ın çıkış yazısında derginin ilk hedefi olarak «küçük burjuva kökenli tutumlar ve yönelişler» gösteriliyor. Kişisel rekabetin hedefleriyle devrimci sanatın hedeflerini birbirine karıştırmaktan «toplumcu sanatçı» larımız kaçınmalıdır. Baştan beri egemen kültür olarak batılaşmacı bürokrasinin kültürünü koyan, ana hedef olarak bu kültürü alan «Türkiye Defteri» dergisi ise nihayet kozmopolit kültürü keşfetti!)

7.

Geri bıraktırılmış ülkelerin sanatında beliren sapmaları daha önceki bir yazımızda Türkiye örneğinden hareketle ve edebiyat planında ele alarak sergilemeye çalışmıştık. Örneğin, Türkiye'li edebiyatta, kozmopolit sözde edebiyatın ve gerici feodal ve burjuva edebiyatlarının yanı sıra kaçış edebiyatı, humanist edebiyat, popülist edebiyat biçiminde sınıflandırdığımız küçük burjuva eğilimlere rastgeldiğimizi belirtmiştik. (Yarına Doğru, sayı 2) Kaçış sanatı, toplumsal mücadele gücünü kendisinde bulamayan küçük burjuvazinin geçmişi yüceltmek, kırsal yaşantıyı yüceltmek, cinselliği abartmak, umutsuzluk, nihilizm, pasifizm, anarşizm gibi eğilimlere sığınarak yarattığı edilgen idealist sanattır. Humanist sanat ise sınıfsallığı inkâr ederek soyut bir insan açısından sanata yaklaşmaktadır. Günümüzdeki en tehlikeli yanı, humanizmin marksçılıkla karşılaştırılması, gerçekte —insan sevgisi de dahil— hayatın bütün değerlerini içeren marksçılığın sanki insan sevgisinden yoksunmuş gibi yanına humanizmin, insancıllığın eklenmek istenmesidir. Markçılık iddiasındaki humanistlerin Marx'tan kaynaklanışları ise, Marx'ın «1844 El Yazmaları»nda ortaya attığı ve gelişen düşüncesi içinde «madde fetişizmi» kavramına ulaşarak «Kapital»le birlikte terkettiği «yabancılaşma» kavramına sarılmaktan ibarettir. (Bkz: Marksist Açıdan Ekonomi Politik, Yabancılaşma ve Hümanizm, J. İbarrola, Ser Yayınları.) (Bugün bazı dergiler etrafında bu eğilimin canlandırılmak istendiğine tanık oluyoruz.) Popülist sanat ise çok

çeşitli yönsemeler halinde halk, kitle ya da sınıf kuyrukçuluğu olarak beliriyor. Örneğin bir bölük sanatçı halkın sınıflardan oluşmasını görmezden gelerek soyut bir halk kuyrukçuluğu yapıyorlar. Bir bölük sanatçı ise kırsal kesim değerlerini, köylülüğü ve hatta feodal değerleri yücelterek kapitalizm ile birlikte bütün uygarlığı, makinayı, tekniği, —işçi sınıfının değerlerini de yeşerttiğini unutarak— şehir değerlerini kötülüyorlar. (Bir örnek olarak Bekir Yıldız'ın hikâyeleri üzerinde durulabilir.) Bir bölük sanatçı ise işi işçi sınıfını yüceltmeye vardırıyorlar, işçileri maddî bir somutluk içinde ele alamayıp şematik, mekanik bir görünüme büründürüyorlar. (Örneğin Metin İlkin'in hikâyeleri.)

8.

Sosyalist bir sanatçının sanatını oluştururken yararlanacağı kaynaklar nelerdir? İnsanlığın gelmiş geçmiş kültür mirası, zengin bir geleneği olan yerel halk kültürü, sanatçının devrimci yaşantısı... Geri bırakılmış ülke sanatçısının bu kaynaklardan yararlanma işi, başka bir ülkenin sosyalist gerçekçi sanatçısından çok daha zordur. Bu kaynakların emperyalizm tarafından istilâ altında tutuluşu, bazan rezilce yağma edilip bazan çok ters biçimlerde kendisine iletilmek istenişi sanatçının işini oldukça güçleştirmektedir. Emperyalizm, insanlığın kültür mirasıyla kendi kozmopolit kültürünü birbirine karıştırarak değer kargaşası yaratmakta, geri bıraktırılmış ülkelerin özgün ve zengin halk kültürünü rezilce yağmalamakta, popülist eğilimleri körüklemekte, devrimci yaşantıyı goşist eğilimlerle saptırmaya çalışmaktadır.

9.

İnsanlığın kültür mirası, tarih sahnesine çıkan sınıfların daima ileriye doğru dönen tarih tekerleğine uygun olarak yaşama pratiklerinin oluş-yok oluş süreci içinde yarattıkları her türlü maddi ve manevi etkinliklerin toplamıdır. Sosyalist bir sanatçı, artık tarih tekerinin doğrultusuna hiç bir zaman karşı koymayacak bir dünya görüşünün temsilcisi olmak sıfatıyla bu mirasın en gerçek, en titiz, en dikkatli mirasçısıdır. Geri bıraktırılmış ülke sanatçısının bu kaynaktan yararlanışı taklitçi olmamalıdır, kendi ülkesinin özgül kaynaklarıyla bütünleşen yaratıcı bir yararlanma olmalıdır. Geri bıraktırılmış ülke sanatçılarının sık sık bu özelliği unuttuğu görülür. Bazı sanatçılar, taklitçi bir şekilde, hem de kapitalist ülkelerin sanat akımlarının peşine takılıp giderler. Oysa değil böyle bir taklitçilik, bir geri bıraktırılmış ülke sanatçısının bir başka geri bıraktırılmış ülkenin sosyalist gerçekçi sanatçısını taklit etmesi bile saçmadır, yanlıştır. Bazı

ntellektüel eğilimlerin sonucunda bir geri bıraktırılmış ülke romancısının alkıp emperyalist Amerika'nın marazi bir ürünü olan ve gerçekleri çarıtarak işleyen insanlar arası ilişkilerin çarpıtılmış mitoslarını yaratan bir Faulkner gibi yazmaya özenmesi de; bir geri bıraktırılmış ülke şairinin Mayakovski, Neruda, Eluard, Aragon... gibi dünya devrimci şairlerini sindirniş olarak, fakat Türkiye'li sosyal yaşantıdan kopuk, özenti ve köksüz, yapay bir duyarlığın ürünü bir şiir üretmeye başlaması da saçmadır. Örneğin Pablo Neruda Jorge Amado, Miguel Asturias, Nâzım Hikmet v.b. gibi büyük geri bıraktırılmış ülke sanatçılarına baktığımızda, bunların evrensel denize doğru kendi ülkelerinin özgül kaynaklarından, sosyal yaşantısından, devrimci geleneklerinden oluşturdukları çok geniş ve derin bir irmakla aktıklarını görüyoruz. İnsanlığın kültür mirasından yararlanırken, bu kültür mirasını yaratanların soyut insanlar değil, sosyal ve tarihsel sınıflara mensup insanlar olduklarını unutmamak gerekir ki bu da bu kültüre ayıklayıcı bir yaklaşımı zorunlu kılar. (Ülkemizde ise, çözümlemelerinde burjuva sanatçılarla sosyalist gerçekçi sanatçılar arasındaki farkı neredeyse sıfıra indiren Avusturya'lı düşünür Ernst Fischer'in humanist yaklaşımıyla, eleştirel burjuva gerçekçiliğiyle koalisyon önerip çağdaş burjuva sanatının geliştirdiği bazı tekniklerden, yeni anlatım yollarından yararlanmayı reddeden Macaristan'lı düşünür Georgy Lukacs'ın yaklaşımı arasında gidilip geliniyor daha çok.) İnsanlığın kültür mirasından sadece taklitçi bir açıdan yararlanmayı değil, yaratıcı bir açıdan yararlanmayı da reddeden, özgül koşullara dayanmayı şovenizme ve gericiliğe bulaştıran, köke bağlanmayı fanatik bir dar görüşlülükle ele alan ve «bugünü batırmak için geçmişi yüceltme»ye (Mao Tsetung'un deyimi) kalkışan eğilim de sakattır, yanlıştır.

10.

Sosyalist gerçekçi sanatın yararlanacağı zengin kaynaklardan bir başkası da yerli halk kültürüdür. Geri bıraktırılmış ülkelerde yerel nitelik taşıyan ve oldukça zengin damarlara sahip halk kültürü, bütün emperyalist baskılara rağmen yaşamasını sürdürür. Bu kültür, çeşitli sosyal sınıfların maddî-manevi etkinlikleridir. Homojen değildir. Halkları oluşturan değişik sınıfların ve değişik yetenekteki insanların üretim içinde aldıkları role göre değişik, hatta karşıt özellikler gösterir. İlkel ve yalındır. Entelektüel bir faaliyet sonucu değil, kendiliğinden, sosyal pratiğin bir ürünü olarak doğmuştur. Bütün bunlar göz önüne alınarak, bu kültürün türlü, verimlerinden ritim, renk, söyleyiş, ses, biçim, desen, doğaçtan söyleme... gibi sanatsal verilerinden seçmeci-ayıklayıcı bir tavırla yararlanmak gerekir. Bu kaynağa akademik olanak ve araştırmalarla değil, kitle-

lerle kaynaşılarak en sağlıklı biçimde yaklaşılabilir. İnsanlığın kültür mirasından yararlanışta olduğu gibi bu kültürden yararlanış da taklitçi bir boyuta ulaşmamalıdır. Halk kültüründen taklitçi yararlanma sanatçıyı kolaylıkla popülizme, yapay bir parlaklığa sahip sığlığa. kolaycı tutumlara götürebilir. Çağdaş sorunları verirken sadece halkın geçmiş sanat malzemelerine sarılmanın yaratıcı hiç bir yanı yoktur.

11.

Kuşkusuz ki kapitalist ülkelerin de. sosyalist ülkelerin de sosyalist gerçekçi sanatları anti-emperyalist bir öz taşırlar, fakat geri bıraktırılmış ülkelerin sosyalist gerçekçi sanatındaki anti-emperyalist öz, bu ülkelerin yapısı gereği daha somuttur ve sıcak koşulların ürünüdür. Bu, geri bıraktırılmış ülkedeki sosyalist gerçekçi sanatçıların ürünlerini canlı, dinamik bir kaynak olarak besler, bu ürünlere vurucu bir içerik kazandırır. Vietnamlı, Filistinli, Şilili v.s. sanatçıların şiirlerinde, Lâtin Amerika'lı romancıların eserlerinde, görebildiğimiz, izleyebildiğimiz daha başka türdeki sanat eserlerinde bunları görüyoruz. Elbetteki sosyalist gerçekçi sanat, devrimci mücadele içindeki bireyi ihmal etmez, ama onu kitlelerin bir parçası olarak, kendi çevresiyle birlikte ele almayı bilir. Buna karşılık sosyalist gerçekçi sanat bireyi kendi sübjektif niyetleri açısından, kafasmda yarattığı öznel dünya açısından ele almaz. Sosyalist gerçekçi sanat bireysel durumların, sözgelimi bunalımların inkârını gerektirmez, fakat bu bunalımları metafizik bir tarzda yüceltmez, mücadeleden kaçış vesilesi biçimine sokmaz, en çözümsüz bireysel bunalımdan bile yaratıcı bir biçimde yararlanmayı bilir. Devrimci mücadele perspektifinin hayatın bütün cephelerini kucaklayışı, her alanı kapsayışı sosyalist gerçekçi sanata çok zengin bir boyutluluk sağlar, bu sanat sayesinde gerçekliğin bütün yönleri ve karmaşık bütünlüğü yansıtılma olanağına kavuşur...

○

Bu yazıda geri bıraktırılmış ülkeler açısından sosyalist gerçekçi sanatın bazı yönlerine değinmeye çalıştık. Bu sanatın uygulama alanında ortaya çıkan sorunlarına şimdilik pek girmedik. Bunun yanında bazı önemli noktalar da eksik kaldı. Özellikle Bertolt Brecht'in sosyalist gerçekçi sanat hakkındaki değerli açıklamalarını henüz yeterince göremediğimizden bilgilerimizin yeterli olduğu da söylenemez. Yeterli-yetersiz yanlarıyla bu yazının bir tartışma ortamı sağlaması bizi sevindirecek. Ayrıca, geri bırak-

tırılmış ülkelerin kültürel-sosyal-siyasal-sanatsal yapılarına ya da sosyalist gerçekçi sanata ilişkin şu yazılara da bakılabilir: Kemal Tunç / Emperyalizm ve Geri Bırakılmış Ülkeler, Mehmet Ergün / Geri Bıraktırılmış Ülke Sanatı ve Bir Örnek (Yarına Doğru, 1) Sâkıp Coşkun / Edebiyatımızda Küçük Burjuva Eğilimler (Yarına Doğru, 2) İlhami Demir / Faşizmin Bir Örneği, Geri Bırakılmış Ülkelerde Faşizmin Tezgâhlanışı, Sâkip Coşkun / Geri Bıraktırılmış Ülkelerde Kozmopolit Kültürün İşlevi (Yarına Doğru, 5) Kemal Tunç / Genel Olarak Sosyal Demokrat Çizgi Üzerine (Yarına Doğru, 6) Henri Arvon / Bertolt Brecht ile Georges Lukacs (Yarına Doğru, 7) Nâzım Hikmet / Asya - Afrika Yazarları Toplantısı Konuşması (Yarına Doğru, 8) Werner Mittenzwei / Brecht - Lukacs Tartışması (Yarına Doğru, 11)

TARİHİMİZİ TANIYALIM

KATKI yayınları — BELGESEL SOSYALİZM SERİSİ NO:1

Dünyanın en büyük kütüphanelerinde bile bulunmayan belgelerle «Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk işçi hareketleri...»

Adres: BİLGİ DAĞITIM - Babıâli Cad. No: 19/2 - Cağaloğlu/İstanbul

KEMAL TUNÇ

○

NATO ÜZERİNE — 2

Avrupa'da birbiri ardına kurulan ekonomik örgütlerin tümü, belli bir pazar açlığının ve ABD tekelleri egemenliğinin kabul edilmemesi tezi ile ortaya çıkıyordu. 1950 Avrupa Konseyinin kuruluşunu izleyen yıllarda Avrupa Kömür-Çelik Birliği (1952), Ortak Pazar (1958), Avrupa Atom Enerjisi topluluğu (1958) ve Avrupa Serbest Ticaret Birliği kurulmuştur. Bu örgütlerle, kuruluş amaçları göz önüne alındığında vurucu ve susturucu güç oluşu bakımından farklılıklar gösteren ortak müttefik cephenin askerî örgütü NATO; adı geçen örgütlerden daha verimli bir faaliyet göstermiş, hem vurucu görevini ve hem de umulduğundan fazla aktif pazar bulma görevini yerine getirmiştir. **Komünizme karşı «Hür Dünya»yı savunuyoruz sloganı altında milyonlarca dolarlık altyapı tesisleri ve bir o kadar da askerî donatını ve denetim araçlarının giderleri, NATO ülkeleri halklarının sırtına yüklenmiştir.** Söz gelimi Türkiye bütçesinin % 25 i savunma masraflarına aittir ve tüm ordu yaklaşık 20 tümeniyle herhangi bir NATO alarmı sırasında «teyakkuz durumuna geçme emri» bekler durumdadır.

SSCB'nin nükleer silâhların kontrolü konusunda ABD ile yaptığı sürekli sürtüşmeler Avrupa'da NATO eliyle kurulan nükleer başlıklı füze rampalarının önünc geçememiş ve NATO'nun hızla silâhlanmasını engelleyememişti. NATO, her geçen gün ABD ve Avrupa tekellerinin doymak bilmeyen iştahını giderebilmek için, SSCB ve diğer Varşova Paktı üyelerinin, «Hür Dünya»yı ve insanlığı, komünizmi yayarak yok etmek için silâhlandıklarını ileri sürmüş, yeni yeni ihtiyaçlar ortaya çıkarmıştır. Oysa Varşova Paktı (1955) NATO'dan çok sonra kurulmuş ve daima silâhlanmaya karşı silâhlanma politikası gütmüştür. Daha sonra NATO, ürkütücü büyüklükteki askerî yanını, **Genç Politika Liderleri Teşkilâtı, Atlantik Koleji, Transatlantik Sendikalar Komitesi, NATO İleri Eğitim Enstitüleri** gibi kuruluşlarla çeşitli alanlarda güçlendirmiştir.

1963 yılında NATO üyesi ülkeler parlamenterlerinin «tavsiyeleri üzerine» Avrupa ve Amerika tekellerinin oluşturluğu **ADELA** adlı «özel yatırım» konsorsiyumunun Latin Amerika'nın «iktisaden kalkınması»(!) için gerekli fonları temin etmek üzere kurulması; NATO'nun Brüksel'deki 1300 çalışma odası ve 15 konferans salonu ile donanmış yeni binasının Alman, Belçika ve Hollanda tekelleri tarafından kurulması, NATO'nun Avrupa ve Amerika tekelleri için ne anlama geldiğini anlamamıza yeter.

Emperyalist bekçiliğinin yanısıra NATO yarattığı ihtiyaçlarla da özellikle ABD tekelleri için daima sessiz ve meşru bir pazar yaratıcı olmuştur. Bunu, emperyalist blokun bugünkü durumunu günlük olarak incelerken daha iyi göreceğiz.

NATO VE TÜRKİYE

1952'de Türkiye ve Yunanistan, 1954'de de Federal Almanya'nın NATO'ya katılmasıyla üye devlet sayısı onbeşe yükselmiş ve askerî güç biraz daha kuvvetlenmiştir. Kurulduğundan bugüne dek NATO güneydoğu kanadına çok önem vermiş, özellikle Türkiye'nin aktif militarizmini belgeleyen Kore Savaşı'ndan (1950) sonra müttefik olarak kazanılmasına itina gösterilmiştir. Çoğukez dilden düşmeyen, «Türkiye'nin Jeopolitik nitelikleri» de bu itinayı bir kat daha artırmıştır.

Bu konuda önce NATO sözcülerinin görüşlerinden işe başlamak çok ilginç olacaktır. J. Robert Huntley şöyle diyor:

> «Türkiye, Balkanları Orta-Doğu'ya ve Asya'ya bağlayan geniş bir platformda bulunmaktadır.
>
> Önce Türkiye, Orta-Doğu'ya ya da Kuzey Afrika'ya karşı girişilecek herhangi bir Sovyet harekâtına karşı güçlü bir engel teşkil etmektedir. Bu müttefikler için hayati bir önem taşımaktadır; Sovyetlerin Orta-Doğu'ya ve Kuzey Afrika'ya hakim olmaları halinde, Batı Avrupa, güneyden sarılmış olacak ve, Akdeniz ve Asya ile olan başlıca ulaşım yolları kesilecektir.
>
> İkinci olarak, Sovyetlerin Akdeniz'deki halen büyükçe olan donanmasının ana bağlantısı, Boğazlardan geçmektedir. Savaş döneminde Türkiye, Boğazların kontroluna sahip olmakla, Akdeniz'de bulunan Sovyet donanmasının güçlü Rus Karadeniz Filosu tarafından ikmâl görmesini ve süratle takviye edilmesini engellemiş olacaktır. Böylece NATO deniz kuvvetlerinin Akdeniz'de, Sovyet donanmasına karşı devamlı üstünlük sağlamasını teminde Türkiye'nin rolü hayati bir önem taşımaktadır.» (a.b.ç.)

NATO - Türkiye ilişkileri açısından çok açık sözlü davranmış, sayın sözcü. NATO, Türkiye'ye gerçekten ihtiyaç duymuş ve bunu her zaman dile getirmiştir. Türkiye çıkarları açısından bakıldığında NATO tamamen zararlı bir kuruluş olarak mahkûm edilmek gerekir. «NATO, Türkiye'ye temel taşı» değil, Türkiye NATO'ya temel taşı olmuştur. Ülke

toprakları NATO'nun açık stratejik ve taktik bölgeleri durumuna getirilmiştir. Samsun, Sinop, İskenderun, Mersin radar tesisleri, Adana (İncirlik), İzmir (Çığlı), Bursa (Karamürsel), Ankara dağıtım, donatım ve haberleşme kompleksleri, nükleer başlıklı silâhlar süslenmiştir(!). Birçok NATO kumandanlıkları bizim elimizdedir. Türk Silâhlı Kuvvetleri her an bir NATO alarmında aktif olarak emir bekleyecek duruma getirilmiştir.

Türkiye'nin NATO'ya katılışı aşağıdaki tablo uyarınca olmuştur:

Tablo : 2

TÜRKİYE'NİN BİR NATO ALARMINDA SEFERE HAZIR AKTİF ASKERİ GÜCÜ

SAVUNMA MASRAFLARI	4,596 Milyon Türk Lirası		(1967)
	5,235 Milyon Türk Lirası		(1968)
GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA'YA ORANLA SAVUNMA MASRAFI	% 5,4		
SİLAHLI KUVVETLER SEVİYESİ		Kara	400.000
		Deniz	37.000
		Hava	43.000
		Yekün	480.000

KARA KUVVETLERİ

16 Piyade tümeni
4 Zırhlı tugay M-47 Patton tankları ile birlikte
2 Zırhlı süvari alayı
Honest John Rocketleri
Howitzerler
2 Paraşütçü taburu
2.500.000 kişilik ihtiyat kuvveti vardır.

DENİZ KUVVETLERİ

9 Destroyer
10 Denizaltı
15 Korvet ve denizaltı avcısı
20 Mayın tarayıcısı
6 Sür'atli Devriye Gemisi
50 Çıkarma gemisi

HAVA KUVVETLERİ :

11 F-104 G, F-84 F ve F-100 den müteşekkil Avcı-bombardıman filosu
5 F- 5 A ve F-86 E den müteşekkil önleme, mani olma, karşılama, filosu.

3 RF-84 F ve F84 R den müteşekkil keşif filosu
5 C-47, C54 ve C-130 dan müteşekkil nakliye filosu
2 Yerden-havaya Nike-Ajax füze taburu (6 batarya)

TÜRKİYE'DEKİ NATO KUMANDANLIKLARI

COMLANDSOUTHEAST	İzmir'de
COMEDNOREAST	Ankara'da

Referans James Robert Huntley

EMPERYALİZMİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Herşey doğar, gelişir ve gelişim sürecini tamamladıktan sonra yerini yepyeni olana hayat dolu olana bırakarak ölür. Doğada ve toplumda tüm olguların kaçınılmaz olarak izledikleri bir süreçtir bu süreç doğum, gelişim ve ölüm. 19. yüzyılda serbest rekabetçi niteliğiyle iyice gelişip serpilen kapitalizm, 19. yüzyılın sonlarından günümüze kadar gelişim basamağından, emperyalizm kimliğiyle ölüm basamağına geçmiştir artık.

Her olgunun, biri ölmekte biri ise yaşamakta olan birbiriyle çelişik iki kutupla kendini koyması gibi, emperyalizm olgusu da, ezilen sömürge ve yarı sömürge halkları; kısaca tüm geri bıraktırılmış ülkeler işçi sınıfları ve halkları ile emperyalist büyük burjuvaziler ve onların işbirlikçileri gibi çelişik kamplarla kendini ortaya koyar. Bir tarafta ömrünün son demlerini yaşadığını farketmenin verdiği şuursuzca bir hiddet içinde emperyalist büyük burjuvaziler ve onların işbirlikçileri; diğer tarafta yepyeni bir yaşam ve üretim biçimini kuracak olan, sosyalist ülkeleri yedeğine almış işçi sınıfları ve halklar...

Daha serbest rekabetçi döneminde devresel bunalımları yaşayan kapitalizm,emperyalist aşamasına ulaştığında bunalım devreleri kisalmış ve şiddetleri iki evren savaşına yol açacak kadar derinleşmişti. Bugün IH. bunalım döneminde, emperyalist blok zincirinin halkası olan her ülke, ana emperyalist ülkelerin geçirdiği bunalımları adım adım izlemektedir.

Emperyalizmin uğradığı devresel buhranların, çok yönlü bir değişime uğradığı günümüzde de dün olduğu gibi ilk ve ana basamağı: tekeller elinde, sosyalleşmiş üretimin anarşik doğasıyla, üretim araçlarını özel mülk edinenlerin «sınırsız pazar» taleplerinin çelişmesinden doğan ekonomik buhran basamağıdır. Bunu ikinci olarak ekonomik bunalımın daha da derinleşmesine yol açabilecek olan politik bunalım basamağı izler. Temel olan ekonomik yapıdaki çatlak ve gedikler, tüm üst yapıda da çatlak ve gedikleri doğurur. Üst yapının etkin doğası nedeniyle alt yapı etkilenir ve karşılıklı etki ve tepki nedenlerinden birisinin geçici veya tamamen yenilgisi sonucu durgunluk egemen olur. Okuyucu şunu düşünebilir: eko-

nomik ve politik bunalımların bu karşılıklı etki ve tepkileri sonucu emperyalist olgunun kendi kendini yok etmesi mümkün olabilir mi? Hayır, olamaz. Çünkü emperyalizm olgusu herşeyden önce sosyal ve tarihsel bir olgudur, yani tarihin belli bir anında, kendine özgü maddi ve teknik koşullar altında ve aynı zamanda toplum içerisinde kendini göstermiştir. Emperyalizmin tarihsel olgu oluşu, yani üretim araçlarının belli bir gelişkinlik düzeyine, belli maddi ve teknik temele karşı düşüşü onun objektif yanını ortaya koyar. Aynı zamanda, insan toplumu içerisinde ama kendine uygun belli bir maddi ve teknik temel üzerinde (belli bir üretim biçiminde: kapitalizm sürecinde) var oluşu ise onun, toplum içindeki sınıf hareketlerine bağlı olduğunu ve belli bir sınıfın çıkarını dile getirdiğini, yani sübjektif yanının var olduğunu gösterir. Durum böyle iken emperyalizm yalnız kendi doğasının objektif yanından gelen, özünde var olan çelişmelerle kendiliğinden yıkılamaz. Yalnız objektif koşulların iç doğasının değişimi (altüst oluşu) sağlayacağını söyleyen tüm tezleri teslimiyetçi, kendiliğindenci, ekonomist sağ sapış olarak mahkum edilmek gerekir. Emperyalizmin bir sistem olarak çöküşü için doğal çelişkileri gerekli ama yetersizdir. Bunun yanında emperyalist diktayı sübjektif etkinliğiyle, çıkarları ve durumu gereği devam ettiren egemen tekelci burjuvazi ile uzlaşmaz olarak çelişen işçi sınıflarının ve halkların emperyalist zinciri adım adım halkalarından yoksun bırakması, yani sübjektif devrimci aksiyonunu ortaya koyması gerekmektedir. Yalnız başına bu sübjektif aksiyonun yeterli olduğunu savunmak, acelecilik, küçümseyicilik ve sol sapış olarak mahkûm edilmek gerekir. Emperyalizmin özünde var olan çelişkiler doğrultusunda gelişen bunalımların da, tıpkı bir deprem (sismik) dalgasının, şiddeti zayıftan başlayarak gittikçe kuvvetlenen belli bir doruk noktasına ulaştıktan sonra yeniden zayıflayan gelişimini görürüz. İşçi sınıfının ve onun kılavuzluk ettiği halkın devrimci aksiyonundan bizatihi ayrı tutulmuş olan bu çelişki ve bunalımlarda gelişimin kaderi belli bir devrimci müdahale ile değiştirilebilir. Ancak böyle bir müdahale ile, zaten devreleri (peryotları) çok kısalmış ve genlikleri (şiddetleri) çok büyümüş olan ekonomik ve politik bunalımlar karşılıklı etki ve tepki ile birbirlerini beslerler ve emperyalist halkanın parçalanması için en elverişli altüst oluş anının maddi şartlarını yaratırlar. Uzun bir evrim süreci içerisinde devrimi her an yakalamayı mümkün kılacak derinleşmiş, doruklaşmış birçok bunalım tepeleri... İşte, objektif şart budur. Yeter ki devrimci müdahaleyi gerçekleştirecek güç ve yandaşlarının çalışması, bu objektif temel üzerinde onun bunalım tepelerinden en büyük ölçüde faydalanılarak yapılabilsin. İşte bu anlamda devrim ve evrim süreçleri içiçe geçerler. İşte, sübjektif şart budur.

Demek oluyor ki, bir yandan her toplumsal gelişimin orijini olan sınıf mücadelesinin gelişimi, bir yandan da toplumsal bunalımlar devrimin

habercisi olurlar. Pazar bunalımı ile beslenme damarları tıkanmış olan tekeller «en çok kâr»ı elde edebilmek için üretim hacmini anarşik sınırlara dayandırmağa, üretici ücretlerini, yani halkın satın alma gücünü düşürerek organik bileşeni artmış olan sermayelerini iyice güç duruma sokarlar. Bir kısım üretim araçları sakatlanır, fazla mallar yok edilir. Çalışanlar safından çıkarılanlarla çalışmayan işçiler ordusu biraz daha büyür. Proletarya ve onun kılavuzluğunu benimsemiş halk gün geçtikçe güçlenir. Kâr haddi neredeyse sıfıra varan ve kendi kendini yeme (otofaji) tehlikesi altında bulunan sermayenin emeğe ve pazara olan ihtiyacı ölüm kalım derecesine varır. Sosyalistlerin güçlenişi ve giderek iktidar alternatifi olmaları ve bu doğrultudaki başarıları emperyalizmin ve onun teorik sözcülerinin düşünce merkezlerine ulaşan besleme kanalları üzerindeki tüm sigortalarını attırarak, hiddet ve çaresizlik içinde ŞUURSUZLUĞA sokar. Tek bir çözüm yolu vardır **ZORA BAŞVURMAK!**

Artık her yol (yaşamalarını temin ettikten sonra) meşrudur. «Sosyalist ve komünist kıpırdanmalar ezilebilir. Faşist milis örgütleri geliştirilebilir. Daha fazla konvansiyonel silâh satışı yapılabilir. Savaşlar tezgâhlanabilir, veya var olanlar körüklenebilir. CIA + Pentagon eliyle radikal hükümetler devrilip diktalar kurulabilir. Kısaca ve hızla askerileşmek gerekir. NATO'ya daha fazla etkinlik kazandırmak gerekir».

Amaç ile metod arasında birbirinden ayrılmaz diyalektik bağlar mevcuttur. Amacı gerçekleştirme doğrultusunda, amacı gerçekleştirecek olan gücü karşısına çıkacak olan engeller, çıkarları gereği amaca karşı olan güçler tarafından ortaya konur. Bu durumda amacı gerçekleştirmeye gönüllü olan güç, karşısına çıkan, çıkabilecek engellerin doğasına uygun bir veya birkaç metod ile çalışarak yolunda ilerler. Engellerin nicelik ve nitelik değişimleri sonucu aktif reaksiyoner (karşı-devrimci) durumuna gelmeleri halinde bunları göğüslemek zorunda olanların, başarının bu can alıcı noktasına — engelin doğasına uygun mücadele metodunun seçilmesi — dikkat etmeleri gerekir.

Amaca götüren yol olarak insan toplumu, sınıflar eliyle zora hangi durumlarda ve ne zamana kadar başvuracaktır? Elbetteki, diğer metodların hiçbirinin geçerli olmadığı, amaç ve karşı-amaç ilişkilerinin uzlaşmaz çelişki olarak görünmeleri durumunda yani bir alt-üst oluşun eşiğinden başlayarak, zor kullanımını ortaya çıkaran sınıflar ve uluslar arasındaki çıkar çelişkileri yok edilinceye dek.

Tüm bir tarih boyunca egemen sınıflar neden zora başvurmuşlardır? Başka türlü egemenliklerini koruyamayacak ve sürdüremeyeceklerinden. Örneğin Paris Kömünü'nde, Bismarck'ı desteğine alarak, Paris proletaryasının en yiğit unsurlarını kurşunlatan «Komunarlar Duvarı»nın mimarı burjuvazi ve onun sözcüsü Thiers'in halk üzerine şuur tanımaz terörü...

Ya devrimci sınıflar neden zora başvurmuşlardır? Toplumsal ve tarihi akışa, materyalist determinizm ve sınıf volantarizmi doğrultusunda yön verebilmek için, zora başvurarak iktidarı kırmak ve yenilemekten başka yol olmadığını anladıkları için. Örneğin, Paris Komünü'nde, ekonomide Proudhoncu, siyasette Blanquici olmasına rağmen yine de tarihin ilk proletarya diktatörlüğünün kurucusu olarak Paris proletaryası ve komünarların burjuvaziyi alaşağı edişi...

İşte zora başvuruş, günümüzde çok çeşitli yollardan gerek uzun vadeli, gerekse kısa vadeli olarak karşı devrimci ve devrimci güçler tarafından ele alınmaktadır. Bugün emperyalist tekelci burjuvazinin ekonomiyi askerileştirmesi ve savaş ilişkilerini tayini, tümüyle zora başvurarak kendini ve varlık nedenini korumanın uzun vadeli bir yatırımıdır.

ASKERİLEŞEN EKONOMİLER EŞİĞİNDE

Herşeye rağmen bugün de en büyük emperyalist mihrak olma niteliğini koruyan ABD'nin Vietnam'daki ağır yenilgisinin gerek ekonomik, gerekse politik planda etkilerini çok çabuk gördük. Sistemin güvendiği dağlara kar yağmıştı ve hava gittikçe de fırtınaya bozuyordu. Vietnam gibi bir «tompon kala»nın kaybını karşılayabilecek yeni yatırımlara girişilmeliydi. Evrendeki emperyalist ABD egemenliğini tehlikeden kurtarmalıydı.

İçlerinde Nelson Rockefeller, senato demokrat çoğunluk lideri Mike Monsfield'in de bulunduğu bir «BAŞKANLIK KOMİSYONU»nun, bu yüzyılın sonunda dünyanın durumunun ne olacağı, ABD nin egemenlik sınırlarının neler olacağı konusunda hazırladıkları rapor gazeteci Jack Anderson tarafmdan ortaya çıkarılıyor ve komisyonun Nixon ve Gerald Ford tarafından görevlendirildiği belgeleniyordu. Rapor, Avrupa'nın giderek ABD hakimiyeti altında bir yarımada niteliğine bürüneceğini, atomik savaşların yapılamayacağını ama klasik savaşların yapılacağını öngörüyordu.

İlk canlı uygulama kendisini Kıbrıs Cumhuriyeti konusunda gösterdi. 15 Temmuz 1974 günü, tekeller ve konsorsiyumlar düzeni emperyalizmin tahkim edilmiş bir Akdeniz kalesi durumuna getirilmek istenen Kıbrıs'ta CIA ve Yunan gizli istihbarat örgütü KYP eliyle taslaklanmış bir darbe hareketi gerçekleştirildi. Oyunun kuklaları faşist Yunan cuntası ve faşist örgütü EOKA-B idi. Sonradan darbecilerin de itiraf ettiği gibi amaç fiili ENOSİS yaratarak Helenleştirme ve Atlantikleştirme idi. Bu açıkça itiraf edilmiştir.

Sanayici, tüccar ve büyük armatörlerin faşist sözcüsü olarak iktidara el koyan Yunan cuntası, Ortodoks kilisesiyle elele vermiş ENOSİS'i kö-

rüklüyordu. Enosis'in gerçek özünü ortaya koyan ve ona muhalefet edenler hem yasal (!) ve hem de kilise mahkemeleri tarafından yargılanıyorlardı. Ortodoks başpiskopos değiştirilmiş ve yeni başpiskoposa dikta yetkileri verilmişti. İyice alevlendirilen ortam içerisinde, yıllarca önceden hazırlanan mevziler ve silâh depolarında hareketlenme başlamıştı. Rum Ulusal Muhafız Ordusu alenen Yunan subaylarından oluşturulmuştu. Geçmişi çok önceye uzanan CIA + KYP işbirliğiyle, Pentagon'un öngördüğü yeni statüyü gerçekleştirmek üzere bir kurmay planı hazırlıyorlardı.

Yunan ordusu subayları eskiden olduğu gibi şimdi de ABD tarafından eğitilmekte idi. Diktatör Papadapulos'un da dahil olduğu birçok darbeci subayın ve KYP görevlilerinin CIA bordrolarından maaş aldıkları güneşin altındaki ilginç gerçekti. General Yonnides ve CIA'lı albay Canon taktik gerekleri tasarlamışlar, Ulusal Muhafız Gücü'nü ve EOKA-B'yi harekete geçirerek, Makarios'u devirmişler ve Gizikis tarafından atanan Nikos Sampson'u diktanm başına geçirmişlerdi.

Bunun üzerine, Türkiye'nin adaya müdahalesi tasarıların sınırını çatlatmış «işi» arap saçına çevirmişti. Şimdi iki NATO ülkesinde politik ve askeri hareketlenme vardı. CIA, başarısızlığından ötürü Gizikis'in kulağını büküyor ve resmen onu alaşağı ediyordu. Kendi yetiştirmesi Karamanlis demokrasi havarisi olarak Yunanistan'a dönüyor ve bir referandum sonrasındaki seçimle başbakan oluyordu. (Bu konuyu burada askerileşme örneği olarak ele aldık. Bu nedenle daha geniş bir yazı konusu edilmesi gereken, Kıbrıs olaylarına bu kadar değinmekle yetineceğiz.)

Bu arada Türkiye'nin askeri müdahalesi, giderek genişledi adanın belli bir bölgesini fiili ilhak durumunda zaptetti. Bugün ada resmen ve hukuken değilse bile fiilen paylaşılmış durumdadır.

Diğer yanda Orta - Doğu'da İsrailin son savaş döneminde kaybettiği 50 Phantom'un yerine yenilerinin verileceğini bildiren ABD. İsrail ordusunu 250 tane M-60 Patton tankı, Cobra tipi helikopterler, hücumbotlar ve laser kumandalı bombalar ile güçlendirmeyi taahhüd ediyordu. İran'a 36 Phantom satan ABD bu taahhüdünü 250 M-60 değil de 100 M-60 Patton tankı üe yerine getiriyordu. Kuveyt Şeyhliği ise ABD'nden 450 milyon dolarlık silâh sipariş ediyordu.

Emperyalist tekeller için daima sessiz ve meşru bir pazar kapısı olduğunu daha önce de söylediğimiz NATO yeni ihtiyaçlar yaratıyor ve Belçika, Hollanda, Norveç, Danimarka ülkelerinin NATO'ya dahil bulunan hava güçlerinin iyice klasikleştiğini, uçaklarının hız ve vuruculuk bakımından eskidiğini ileri sürüyordu. Bu dört NATO ülkesinin 20 milyar dolarlık 350 jet uçağı talebi uçak tekellerini karşı karşıya getiriyor ve hatta düelloya bile götürüyordu. İngiliz - Fransız yapımı Jaguar, İsveç yapımı Viggen ABD yapımı (General Dynamics) YF 16, ABD yapımı (Northrop)

YF-17 Cobra, Fransız yapımı (Dossault) Mirage F-1, Mirage M-53 arasında kıyasıya bir yarış başladı. İlk etaptaki elemelerden sonra ABD ve Fransız tekelleri başbaşa kaldılar. Her iki ülke siyasi ve ekonomik baskılara, blöflere başvurdular. ABD YF 16 veya YF 17 lerin seçilmemesi halinde NATO kanalıyle Avrupa'daki askeri birlik ve güçlerini azaltacağını iddia etti. Fransa, Hollanda'ya Ren nehrinin temizlenmesine yardım etmeyi ve daha fazla tarım ürünü ithal etmeyi teklif etti. Rekabet en sonra, Mirage ile YF-16'nın düellosunda son buldu. Düelloda yenilen Mirage geri çekilmeyi geçici bir süre kabul etti fakat, ABD aleyhine oluşan Yunan kamuoyunu kullanan Dassault firması Yunanistan'la 50 Mirage'lik satış anlaşması yaptı. Bugün halen NATO ülkelerinin talebi karşılanmamış durumdadır. Fakat YF-16 Amerikan ordusunu şimdiden donatmış durumda. İhaleyi YF-16 nın kazanacağını söylemek yanlış olmasa gerektir.

Bütün bu askerileşmenin arkasında, ABD'nde 6,5 milyon işsiz, lumpen ve gangster, milyonlarca savaş aleyhtarı halk yığınları, yüzbinlerce LSD'li çılgın müzik genci, ve büyük çapta atıl sermaye vardır. Geri bıraktırılmış ülkelerin emperyalizme karşı tutkulu, inançlı, gün geçtikçe kimliğini bulan mücadelesi vardır.

Fransa'da ücret anarşisi, artık stokları, azaltılan iş saatleri ve azaltılan işçi ücretleri, resmi rakamlara göre 700.000 işsiz... Almanya'da 1.000.000 işsiz ve bir okadar sendikasız işçi, değerinden kaybetmeye başlayan Mark... İtalya'da dünya'nın en hızlı fiat artışları ve en yüksek orduda enflasyonu, faşist milis hareketi ve revizyonist sol hareket... vardır.

İngiltere'de fiat artışları, petrol şeyhlerine borçlu Londra bankaları, 700.000 işsiz, 10 milyar dolar bütçe açığı ve iktidara gelmekten korkan partiler, milyonların katıldığı işçi grevleri... AET ve NATO üyeliğinin şart olduğunu ileri süren Muhafazakâr, Liberal ve İşçi partilerinin Keynes'ci tutumları... Bunaltıcı enflasyona girmiş ekonominin devlet müdahalesiyle düzeltilmesi teorisine yeniden dört elle sarılış... vardır.

İşte emperyalist kampta ana ülkelerden bazılarının son durumları... Hal böyle iken askerileşme ve cebre başvuruş olağanlaşıyor. Çünkü geri bıraktırılmış ülkeler güçlü bir politik derleniş içerisindeler. NATO kimliğinde ABD ve Batı Almanya'ya dayanan Portekiz'e karşı PAİGC'in zaferi, Mozambik ve Angola'nın da politik derlenişini hızlandırmıştır. Frelimo eliyle Mozambik'in kurtuluşu gerçekleşmiş, Angola'da, MPLA, FNLA ve UNITA'dan oluşan devrimci cephe kendi iç ayrılıklarına rağmen güçlenmiştir.

Gelecek günler NATO'lara rağmen, kurtuluşlara gebe. «Ana rahminde huzursuzca kıpırdanan çocuk»lar gibi kurtuluşlara!..

AYDIN SAYMAN

○

TÜRKİYE'DE DEVRİMCİ SİNEMA

«Kitlelerden koparıp alamıyacağınız bir şey varsa, o da bir şeyi **görmelidir.**» — Osman Sembene

Senegal'li yazar-yönetmen Sembene'nin sözleri sinemanın, kitleler için ve özellikle geri bıraktırılmış toplumlar için neden büyük bir önem taşıdığını açıkça belirtiyor. Sinemanın, geniş kitlelere hemen hemen dolaysız bir biçimde seslenebilmesi şeklinde tanımlayabileceğimiz gücü, Sembene gibi birçok geri bıraktırılmış ülke sanatçısına «Sinema tam bize göre bir sanat.» dedirtebiliyor. Ancak sinemanın devrimin hizmetinde görev yapması sanıldığından daha zor ve uzun bir mücadeleyi gerektiriyor. Bunun nedenleri arasında sinemanın yapısı gereği sermayeye olan geniş ihtiyacını ve etkileme gücünün bilincinde olan egemen sınıflarca çeşitli şekillerde sıkıca denetlenmesini sayabiliriz. Bu yüzdendir ki, örneğin ülkemizde devrimci bir edebiyatın ya da tiyatronun varlığından söz edilirken sıra sinemaya geldiğinde susulur genellikle. Sinema alanında devrimci çalışmalar olmuş, devrimci filmler ya da devrimci sinemaya destek olacak ürünler verilmiştir elbette. Ancak örgütlü, seri çalışabilen ve kitlelere ulaşabilen toplu bir hareketten yoksundur bu çalışmalar. Bu yazıda henüz kurulma mücadelesi verilen devrimci sinemanın ilk deneylerinden, sinemanın kısa bir geçmişi ve niteliği gözden geçirilerek bahsedilecektir.

I.

Sinemanın bir araç olarak bulunuşu, teknik ve ideolojik anlamda gelişimi tümüyle kapitalizmin egemenliği altında olmuştur. Sinemayı teknik yönden olduğu kadar ideolojik ve estetik yönlerden de ilk belirleyen ve biçim veren kapitalizmdir. Ve yine sinema, kapitalizmin «emperyalizm» aşamasına vardığı sıralarda gerçek anlamda ortaya çıkmış ve emperyalizmin egemenliği altında bir endüstri ve ideolojik biçimlendirme aracı olarak dünyaya yayılmıştır. (Sinemanın başlangıç tarihi olarak 1895 yılının gösterildiğini hatırlayalım.) Örneğin Hindistan'a İngiliz ve Amerikalılar, Küba'ya Amerikalılar, Cezayir'e Fransız ve Amerikalılar, Güney Amerika ve Çin'e yine A.B.D'liler aracılığıyla yerleşmiştir. Bu «yuvalanma»nın aldığı nitelikler egemen sınıfların şu veya bu niyetleri, istekleri doğrultusunda bir sinema anlayışının kökleşmesine yardımcı olmuş, yarattığı problemlerse devrimin başarıya ulaştığı ülkelerde bile oldukça uzun bir süre içinde çözümlenmeye başlamıştır.

Sinemanın Osmanlı İmparatorluğuna girişi Fransızlar aracılığıyla olur. 1895-1914 arası küçük çapta gösterilerin yapılmasıyla geçer. İlk yerli yapım 1914'te gerçekleştirilir. 1922'de ilk özel yapımevi kurulur. Filmciliğin önce askeri kuruluşlarca ele alınışı sonra da yerli yapımcıların türemesi yanında aynı tarihlerde verilen kurtuluş savaşı yabancıların ülke topraklarında sinemacılık faaliyetini engellemiştir. Ama kapitalist batı ülkelerinin sineması dolaylı olarak ülkedeki sinema düzenini ideolojik ve estetik alanlarda sürekli etkiler ve bu etkileme günümüzde de eksilmeden devam eder.

1922-48 yılları arasındaki dönem sinemanın birkaç büyük kentin kozmopolit çevrelerinin meraklarını, zevklerini tatmin için yapılan filmlerin giderek halk arasında ilgi görmesi ve buna bağlı olarak gelişmeye başladığı bir dönemdir. Gerek kısa belgesel filmler gerekse yapıntı (fiction) filmleri denilen konulu, uzun sinema yapıtları arasında önemli bir farklılık görülmez. Açıkçası materyalist sinema-idealist sinema karşıtlığının olmadığı bir dönemdir bu yıllar. Gelişme sinemanın halktan seyirci bulmasıyla filmlerin konularında, biçimlerinde meydana gelen değişmedir. Gerçekten de çoğunluğun Muhsin Ertuğrul'un elinden çıkan ilk sinema filmleri Alman ya da Fransız operet filmlerinin ve benzerlerinin ilkel taklitleriydi. Ağır, ağdalı bir dil ve teatral çekimlerden oluşuyorlardı. Seyirci tabanının değişmeye başlamasıyla telif uyarlamalar, köy-kent melodramları ağırlık kazanmaya ve teatral çekimlerden sıyrılınmaya başlandı. (Nazım Hikmet'in sinemayla ilgilenmesi de bu döneme rastlar. 1932-38 arasında zaman zaman asistanlık, diyalog yazarlığı, dublajcılık yapan ve iki kısa film çeken Nazım, sinemayla ilgili değinmelerinde gerek yerli gerekse yabancı filmlerin içeriğine ilişkin doğru yargılarda bulunuyordu.)

1948'de belediye gelirleri kanununda yerli filmler lehine yapılan bir değişiklik sinemayı kısa sürede bol kazançlı bir iş alanı haline getirdi. 1950'lerle birlikte Türkiye'nin emperyalizmin koynunda «kapitalisleşme» macerasına tam anlamıyla dalışında, günümüze kadar geçen süre içinde, sinema gelişme sınırlarına varmış hatta bocalamaya başlamıştır bile. Türk sinemasının yapısı, Türkiye'nin çarpık kapitalist yapısıyla özdeş bir yere gelmiş ve durmuştur. Sinema alanında dönen sermayenin tefeci-tüccar sermayesi niteliğinden ileriye geçememesi, pazar darlığı, sermaye birikiminin çeşitli nedenlerle yeterli düzeye ulaşamaması, sinemayı, endüstri olmaktan yoksun kapkaççı bir ticaret düzeni içinde sıkıştırıp bırakmıştır. Kaldı ki Türk Sineması kendi iç pazarını bile kapitalist batı ülkelerinin filmleriyle hemen hemen aynı oranda paylaşmak durumundadır. Maddî nedenler ve seyirci toplamı yıllık film yapımının 50-80 arasında olmasını gerektirirken 200'ü aşkın bir üretimde bulunulması, bu çarpıtılmış yapının sonuçlarından biridir.

1948 yılı ve 1950 seçimlerinin sonucu sinemanın ekonomik gelişmesinin başlangıcı olduğu gibi 1960 yılları da sinemada ideolojik tartışmaların yoğunluk kazandığı fikir mücadelelerinin filmlere yansıdığı yıllardır. 1960 Askeri darbesinin ardından yeni anayasanın getirdiği nisbî özgürlükler, sol hareketlerin ülke çapında hızla yayılması, sinema yapımcılarını pek etkilemezse de yönetmenleri etkiler. Sanatçı ve aydınlar tarafından ciddiye alınmaya başlanan sinema gençlik tarafından da ilgi görür. Sinema yayınları artar, film gösteren kulüpler açılır, film sansürünün değiştirilmesiyle ilgili kampanyalar şiddetlenir. Bu kaynaşma dönemi içinde önceleri toplu ve kaynaşmış görünen bir grup yönetmen, edebiyatçı, yazar topluluğu sinemada «gerçekciliği» aramaya başlarlar. 60 sonlarında eski hızını kaybedecek olan bu çalışmalara sonradan «toplumsal gerçekçilik» adı takılacaktır ama gerçekte genel geçer olan sadece gerçekçilik ve sinema dilinin arıtılıp ulusal bir biçim verilmesi üzerindedir. Ve yine görünecektir ki bu çalışmalar arasında humanistlerden, reformcu küçük burjuvalara, şövenistlerden sosyalist eğilimli ya da amaçlı olanlara kadar çeşitli düşünsel seçimler yanyanadır. 1965'lere gelindiğinde bu birliktelik havası kaybolur. Türkiye'nin sosyal-ekonomik yapısı üzerine, sinema düzeni üzerine farklı yargılar belirginleşir. 1960'ın sonlarında seyircinin desteğini yeterince alamayan ve egemen sinema düzeni içinde daha fazla yaşama hakkı tanınmayan bu sinema çalışmaları sönmeye yüz tutar. Zaten ayrılıklar daha önceden ortaya çıkmıştır; Halit Refiğ, Metin Erksan, Duygu Sağıroğlu sol reformist görüşlerinden şövenizme kaymış ve işi egemen sinema düzeninin «Halk sineması» olduğu hezeyanına kadar vardırmışlardır. Bir kısım aydınlar sinema olayından elini eteğini çekmiş, yönetmenlerden bazıları da zamanla öğütülmüşlerdir. Lütfi Akad, Atıf Yılmaz gibi yönetmenler işçi sınıf ideolojisiyle birleşmeyen görüşlerine rağmen zaman zaman yaptıkları çıkışlarla reformist çizgilerini sürdürmüşlerdir. Sonuçta, 7-8 yıl içinde yapılan, Yılanların Öcü, Susuz Yaz, Acı Hayat, Şehirdeki Yabancı, Suçlular Aramızda, İkimize Bir Dünya, Gurbet Kuşları, Bitmeyen Yol, Yarın Bizimdir, Toprağın Kanı, Hudutların Kanunu, Keşanlı Ali Destanı, Kızılırmak-Karakoyun, Karanlıkta Uyananlar gibisinden filmler, «pembe» renkli köy-kent filmlerine devrimci açıdan bir cevap verememişlerse de en azından, öyle olmadığını belgelemişler, o günlere kadar perdeye yansıtılmayan, ya da yanlış yansıtılan sınıflar ve sosyal problemlere el atmışlardır.

Yılmaz Güney'in çıkışı daha sonradır. Uzun bir süre sinema düzeninin dişlilerinden biri olarak kalan Güney, zorlu bir hayat kavgasından kazandıklarını sinema bilgisiyle birleştirip 1968'de Seyyit Han'ı yaptığında bile onun düzen içinde öğütülmekten kurtulamıyacağı inancı devam ediyordu. Ama öyle olmadı ve Güney sürekli kendini eğiterek hem sömürül-

mekten hem de bir «sömürü makinası» olmaktan kurtuldu. Umut filmi ve daha sonrakileriyle hangi safta yer aldığını belli etti. 12 Mart döneminde tutuklanana kadar yaptığı filmlerin devrimci sayılmasının güç olduğunu söyleyen Güney'in başarılarında özel nedenlerin de önemli yer tuttuğu biliniyor. Güney de kendi çabalarının tekil bir olay olduğunu ve buradan önemli noktalara varılamayacağını biliyor ve devrimci bir sinema cephesinin kurulması için elinden geleni yapacağını daha 1971 öncesinden belirtiyordu.

1968 yılında sinemanın sadece piyasanın bilinen konulu, uzun filmleri demek olmadığının bilincinde olan genç sinemacılar grubu belirdi. «Genç Sinema» dergisi çevresinde birleşen ve o günlere kadar dağınık bir görünüm gösteren devrimci sinema kuramı ve pratiğine örgütlü ve sistemli bileşimde eğilmek isteyen arkadaşlar dergilerinin ilk sayısında yayınladıkları bildiride «bilinçlenen halkın ve devrimci eylemin paralelinde bir sinema» yı amaçladıklarını yazdılar. «Genç Sinema» 1971'de çalışmalarını durdurmak zorunda kalana dek egemen sinema düzenini inceleyen, devrimci sinema kuramını araştıran yazılar yayımladı, kısa filmler yaptı, gösteriler düzenledi. Ne var ki «Genç Sinema»cılar ideolojik birlikten yoksundular. Sürekli parçalanma ve birleşmelerle geçen çalışmaları aralarındaki goşist eğilimli unsurların saptırıcı davranışlarıyla yeterli ve doğru bir çizgiye ulaşamadı. Eylemlerinin alanını ve doğrultusunu bir iki sinema kulübünün gösterilerine, bir özel okulun kısa film festivaline saldırmak gibi yönlere yöneltip gerçek düşmana karşı etkisiz kaldılar. Bu arada malî yetersizlikler, yapılan ilk filmlerin istenilen düzeye çıkmaması gibi sorunlar da hareketi yavaşlattı. Sonuçta dergiye hakim olan sekter ve ütopik tavır, öğrenci çevrelerin sinema kulüplerince de tepkiyle karşılandı. Kaldı ki «Genç Sinema»cıların çalışmaları bir iki büyük kentin öğrenci ve aydın kitlesinin dışına çıkamamış ve kapanmadan bir süre önce üyelerinin çoğunu kaybetmişti.

II.

Şimdi sinema alanındaki mücadeleler nasıl ve kimler arasındadır, ve devrimci sinema çalışmaları nasıl bir yola kanalize olmaktadır? Öncelikle şunu söyliyebiliriz ki, nasıl 1960 sonrası sinema alanında çeşitli biçimlerde patlamalara yol açmışsa, 12 Mart sonrası da kesin bazı hareketlere yol açacak potansiyele sahiptir. Önümüzdeki yılların sinemada devrimci hareketlerin yoğunlaşmasına sahne olacağı bir kehanet değildir. Kaldı ki, devrimci sinema kuramı üzerine yeni tartışmalar 74'ten beri canlılık kazanmıştır.

Yukarda bir iki cümleyle özetlediğimiz ekonomik yapısı bugün de devam eden Türk sinemasının yarı-feodal, popülist, küçük burjuvaca ve

kozmopolit unsurları içerisinde beslediği açıktır. Uçlarındaysa, şimdilerde Yücel Çakmaklı'nın başını çektiği islâmcı-şövenist grup, reformist küçük burjuva sanatçılar ve Yılmaz Güney'in temsil ettiği devrimci sinemayı amaçlayanlar bulunmaktadır. (Güney, ARKADAŞ filmiyle politik safını tekrar ve açıkça belli etmiştir. Arkadaş'ın elbette eleştirilecek çeşitli noktaları vardır. Ancak bu, Güney'in politik tutarsızlıklarının olduğu anlamına hiçbir zaman gelmez. Devrimci sinema yapmanın bir günde olup biten bir şey olmadığını ve ülkemizdeki sinema çalışmalarının bu anlamda, kuram ve pratik olarak eksikliğinin belirtisi anlamına alınmalıdır.) Önce de söylediğimiz gibi, Güney de devrimci sinema eyleminin salt kendi deneyiyle hiçbir zaman istenen etkinliğe gelemiyeceğini bilmektedir. Bu nedenle yazı ve konuşmalarında toplu bir hareketin doğması için gerekli ortamı yaratmayı amaçladığını sık sık belirtmiştir.

Yine günümüzde, eski «Genç Sinema» topluluğunun arta kalan üyeleri ve yeni dönem içinde sinemayla yakından ilgilenmeye çalışan kişilerden oluşan, sinema dergileri ve kulüp, dernek türünden kuruluşlarda çalışma yapan küçük bir topluluğun var olduğu biliniyor. Egemen sinema düzeni içinde çalışanlarla oldukça kopuk bir bağlantıya sahip olan bu çevre bir yıldan beri sinema kuramı üzerine yeni tartışmalar açmakta ve devrimci sinemanın estetiği ve nasıl bir yapı içinde kurulacağı üzerine incelemeler, çeviriler yayımlamaktalar. Özellikle eski «Genç Sinema»cıların devrimci sinema kuramına yeni yörüngeler bulmaya çalıştıkları, B. Brecht ve Sovyet sinemacısı Dziga Vertof'un savları çevresinde birleştikleri görülmektedir.

TAHİR ABACI

○

UZUN HAVA

(Şiirden bir bölüm)

Haber olsun çarşı içine
Kanal boyundaki konaklara
Ve Mensucat havuzbaşına
Bir Seyit Ali, bir de ben
Bir başka mevsimdeyiz, güzde değiliz
Bütün Malatya bilsin!

Toprak tohumu bile vermiyende
Ucu yılan dilli aşı bıçağı
Kuşağında Seyit Ali'nin
Sıkıyönetimden geleli
Bir başka halleri

İşte yine kolon vurmuş
Çiftkanatlı kapısına viran konağın
İndirip indirip kaldırıyor
Hey yavrum hey
İçerde velvele düşmüş güz güllerinden
Kan revan bir avlu
Köşkte gezinen kızların hasreti kanlı sevda

Ayvanlarda bülbüller kan ağlıyor
Reyhan kuruyor kışdamlarında
Yol üstü çıkartma odalar ayva kokusu
Bütün bütüne viran arka bahçe
Seni kim takar sefil baykuş!

Kuytuda bel sarar
Tabiat buyruğu olur
Tura oyunun da, bıçakta çelmiş gönlünü
Dolu yüreğe karşı
Gamlı bir güzellik
Lâkin, getirir üstünü:

«Kız kız, ah ömrümün sebebi
Bildin mi ille
Kompüteri uranyumu
Sümbül dalını bildiğin kadar
Dünya halklarını
Kumandan Che Guevara'yı
(...) Usta'yı!»

Bense âşıkım

O yavru ateşler içinde koydu
Kaysı bahçeleri kadar sade ömrümü
Her çiçek yağmurunda
Dile vuruyor zehri

O yavru onbeşinde bahar
Gözyaşı inci'leriyle süsleyerek
Yavru ceylanlar işler ak yastıklara
Kızılcık, gül değil
Benim kanım içildi şerbetinde
Ve ben çaldım tamburu kına gecesinde
Her mızrapta
Elagözlülerde, cılgalı mayalarda
Ellere vermekten zor
Hesabını verdim ömrümün

Hani dedim hani yavrum nerede
Uzun kış gecelerinin
Kuru üzüm tanesi muhabbeti
Gelin ağlatma havası seni değil
Beni ağlatalıdan beri
Hani nerede mübah sevgilim
Vakur alnımızda tutkunun perçemi

Sen bakışını tohumdan
Hünerini iğne iplikten esirgeme
Ben zehire vermem ömrümü
Nişangâhlar önünde gururumla kalayım
Bırak, sakınmam belasından

Kanım kabarıyor

Gamlı Seyit Ali'den
Bir kaçak sarasıya bekliyorum
Akıp gidiyorum sonra
Vuruyorum Kernek'ten yukarı ki
Hey be.. Vay anasını
İşte yurdu sevmenin
Silah kuşandıran heyecanı!

Bu mevsim
Dilersen Harput'a çık
Mastar dağı sen ol, duman kalkmasın başından
Dilersen Diyarbakır hüzzam mayasıyla başın sarhoş
Seyfi kuşlar gibi dolan kalenin bedenlerinde
Erciyas, Palandöken, Kaçkar ol
Urfa'yı, Antep'i, Mardin'i gez
Ve hatta Üsküdar'dan yukarı Çamlıca'ya vur
Değişmeyecek görüntü:
Ayrıntılı birer sicili olarak Asya'nın
Sarkoma tutulmuş sararır şehirler

Bense gecekondulardan biraz yukarda
Kernek'teyim
Beydağı'nın dorukları karlıyken
Kaysı çiçeklerini barındıran
Ova, şehrin taç yaprakları
Ufkun sol yanı bereketli tarlalar
Üstü «müttefik» Amerikan radarı
Gelgelelim onun da ardı Nurhak Dağları!

Sağ yan Fırat'tır
Kan kırmızı isyanındadır bu mevsim
Ağa tarlaları arasından akmanın

Karşı Dersim ülkesi
Heybeti karlı Munzur silsilesi
Tüfekler çatılmış çubuklar yakılmıştır
Sarı çiçek yaylasında ortak düşmana karşı
Köyler aşiretler kolkola
Çit köyünde Enver Gökçe yaşar
Herhangi bir köylü gibi
Vakur, sade

Munzur dorukları kadar
Heybetli bir Türkçeyle
Ve ondan da öte
Dünya işçilerinin diliyle

Arkan Beydağı'dır, Anti-Toros kolu
Ya halkların emrinde adam eder
Ya yem eder kurda kuşa
Sıradağlar tabur hükmündedir
Saflarımızda hesaba dahildir
Beydağı, böyle vakur
Bir köylü gibi bir dağ

Şahnahan önlerinde arabalar göreceksin
Şeker fabrikası açtı pancar kampanyasını ama
Toy düğünde değil
Grevde şeker işçileri

İstasyon kahvesinde moda plaklar döner
Ne «Şarkın Beethoveni» Malatya'lı Fahri
Ne «Şarkın Bülbülü» Celâl Güzelses kalmıştır
Bizse unutmadık «Kara Gözler»i ve «Gittin Gideli»yi
İstasyon çay bahçesinde caz çalar
İstasyonun üstünde Boztepe mahallesi
Kalbimin renginde işçi mahallesi
Bastırır davul zurnayla caz sesini

Tekel'de kan tükürür otuza değmemiş kadınlar
Mor beliklerini sararlar ak kâğıtlara
Kan tüküre tüküre
Nefesiniz boğazınıza tıkansın!

Mensucat'a geldin mi dokumada gece vardiyası
Havuz başında gece sefası bitmiştir
Yirmi yıldır gece vardiyasına girer
Bir kere havuz başına girmedi Seyit Ali
Bu gerçek yetti ona, binlerce kelime değil!

LU HSUN

○

KENDİNİ FEDA ETMEYE DAİR

Türkiye'de «Çığlık» adlı hikâye kitabıyla tanınan Çin'in ve dünya sosyalist gerçekçi edebiyatının büyük yazarı Lu Hsun için Mao Tsetung şunları söylüyor: «Bu yeni kültür kuvvetinin en şanlı ve en cesur bayraktarı da Lu Hsun'dur. Lu Hsun, Çin kültür devriminin başkomutanıdır. O yalnız büyük bir edebiyat adamı değil, büyük bir düşünür ve büyük bir devrimcidir. Lu Hsun ne uşaklık derecesinde sadakat, ne de aşırı derecede saygı göstermek gibi kusuru olan boyun eğmez, gurur sahibi insandır. Sömürge yada yarı sömürge bir memleketin halkı için en değerli vasıftır bu. Kültür cephesinde halkın büyük çoğunluğunu temsil eden Lu Hsun, düşman mevzilerine eşsiz saldırılar yapmış en aydın gören, en cesur, en sağlam, en dürüst ve en ateşli milli kahramandır. Lu Hsun'un tuttuğu yol yeni Çin halk kültürünün de gittiği yoldur. (Halk Demokrasisi, s. 117) Aşağıda Lu Hsun'un yadırgatma yöntemini ustaca kullandığı bir hikâyesini sunuyoruz.

Öyle ya, öyle ya, çok çok özür dilerim! Şunun şurasında yoldaşız değil mi ya? İlkin seni bir dilenci sandım. «Ne de iyi görünüşlü bir genç» diye düşündüm, «ne bir emekliye ne de bir gaziye benzer yanı var. Neden gidip öğrenim yapmıyor ya da çalışmıyor?» Ne diyordu özdeyiş: «İyi bir adamın arkasından kötü söz etmemeli». Ne olur kızma bana. Biz ikimiz birbirimizi aldatmayacak denli dürüstüz. Ha, ha, şaka bir yana yoldaşım, senin şu görünüşün biraz... Ha, şunu desene! Demek ki sıfırı tükettin. Harika! Harika! Varını yoğunu insanlara ya da yurduna adayanlara sonsuz saygım vardır. Her zaman yapmayı istediğim şeydir bu. Sakın şu şık giysilerim seni yanıltmasın, daha iyi propaganda yapabilmek için kılık değiştirerek gezinmem gerekiyor da. Şu insanlar tek sözcükle fazla züppeleşti. Senin gibi delik deşik pantolonla gezsem bana kulak verirler mi sanıyorsun? İşte bu yüzden kendime çeki düzen vermem gerekiyor, hakkımda kötü söz söylüyorlarmış, varsın söylesinler, beni ırgalamaz. «Yü çıplaklar ülkesine çıplak gitti» -işte, toplumu yenileştirmek istiyorsan böyle davranmalısın. Ötekilerin bizim acı ve yalnızlıklarımızdan ne haberleri var ki? Fakat, şaka bir yana dostum - neden bu kadar zayıflamışsın? Deme be, demek ki dokuz günden beri ağzına bir lokma koymadın. Gerçekten harika. Önünde hayranlıkla diz çökmek isterim. Tebrikler! Sen fazla yaşamasan da adın tarihe geçecektir. Bugün herkesin avrupalılaşmaktan, amerikalılaşmaktan söz edip durduğu bir zamanda, insanlar sırf maddî çıkarlarını düşünür oldular. Bizim eksiğimiz ise, seninki gibi örnek kişiliklerdir kardeşim. Bak

işte, üniversite profesörleri bile fakültedeki dersleri için para istiyorlar son zamanlarda. Bunun sonu nereye varacak? Gözünün görebildiği her yerde çıkar kavgası. Halkın arasında iyi bir örnek olarak önde giden senin gibi insanlar ender bulunuyor: Her yanda kopartılan şu gürültüyü düşün - genel eğitim. Ama nereden edinelim bu genel eğitimi. Gel de gerekli öğretmenleri bul. Hele öğretmenler de kalkıp profesörler gibi hepsi yemek isterse, bu zor günlerde bu denli yemeği nereden çıkartalım. Bu ahlâk yönünden çökmüş dünyada, senin karakterinin sağlamlığı, eşsiz bir şey, «akıntının içinde tek bir kaya».

Harika, gerçekten harika. Öğrenimin var mı? Varsa, seni benim Fakültede dekan yapayım. Konfiçyus'un «dört kitabını» okudunsa yeter de artar bana: Niteliklerinle, öğrencilerin en iyi örneğisin.

Ne, olmaz mı? Bu iş için çok mu zayıfsın. Yazık, gerçekten yazık. Kendini topluma adayan bir insan bile sağlığını kulak arkası etmemeli. Sağlığını böylesine umursamayışın çok acı. Sakın ha, şu şişman yapıma bakıp da çok yemek yediğimdendir filân diye düşünme: bu sağlığıma iyi bakmaktan ileri geliyor, özellikle kafa sağlığına: soylu bir kişi gerçekle uğraşır sadece, sefaletle değil.» Sen varını yoğunu adadın dostum, inan bana bunu takdir edebiliyorum. Ne yazık ki gene de üstünde bir pantolon kalmış nasılsa, tarihteki şanın lekelenecek bu yüzden.

Elbette anlıyorum. Açıklamana lüzum yok. Pantolon filân istediğin zaman varını yoğunu adamaktan yana olmuşumdur ve birisine ne zaman yardım edebilsem, iyilik yapabilsem, mutlu olurum. Üstelik, yoldaşımız ve güçlüklerinin çözülmesinde sana yardım etmek görevimdir. Çünkü yaşamda en önemli şey «sonuna dek dürüst ve ilkelerine bağlı kalmaktır», tek bir ters adım attı mı, olanca zahmet boşa gitti demektir.

Ama sana yardım edebilirim. Evimdeki uşaklardan birinin pantolona çok ihtiyacı var... Bakma bana öyle dostum, ben insan ticaretinin her türlüsüne karşı olmuşumdur kararlılıkla. Tek sözcükle ahlâksızca bir iştir. Ama bu kız bana son açlık felâketi sırasında getirildi, onu yanıma almamış olsaydım, ana-babası kızı kerhaneye satacaklardı. Düşün bir, ne kadar utanç verici. Bense sırf insan sevgimden, onun yanımda oturmasına ses çıkartmıyorum. Üstelik kızı doğru dürüst satın almış ta değilim. Ailesine birkaç dolar verdim, kızı bana bırakıverdiler, hepsi bu. Ona kendi kızım gibi davranmak isterdim, ne kızı, kız kardeşim gibi hatta, etimden kanımdan birisi gibi ama gel gör ki, karım bu konuda biraz eski kafalıdır, duymak bile istemedi böyle bir şeyi. Bilirsin ya, kadınların kaz kafalılıkları tutup da eski moda düşüncelere saplanıp kaldılar mı. allah kolaylık versin yok senin, sonuna dek kararlılıkla yoluna devam etmek istiyorsun. Elbette, pantolondan kurtulmaya fırsat bulamadın hâlâ, hepsi bu. Ben de her adama.

Bu nedenle başka bir yol tutum...

Bu kızcağız şimdi günlerdir pantolonsuz geziyor. Kendisi bir mülteci ailesinden. Ona muhakkak yardım etmek istersin. Biz ikimiz de «yoksulların distuyuz.» Bunu da yaptın mı, özgeci yaşamının doruğuna eriştin demektir. Sana bronzdan bir anıt dikileceğine şimdiden söz veriyorum, öyle bir anıt ki, ta bulutlara erişecek. Ve, yoksullar saygı ile önünde diz çökecek...

Bak işte. Biliyordum zaten hayır demiyeceğini, söylemene bile gerek kalmadı. Aman, hemen çıkartmaya kalkışma pantolonunu, şu kılıkla onu taşıyamam herhalde. Elimde delik deşik bir pantolon gören milletin gözü faltaşı gibi açılır, eh bundan da bizim kendini adama kampanyamız büyük zarar görür. Günümüzde insanların salaklıkları üstünde işte şöyle bir düşün yeter, profesörler bile yemek istiyorlar - bizim davranışımızdaki motivlerin arılığını nasıl değerlendirebilirler elbette beni yanlış anlayacaklardır. Böyle olunca da toplum daha bir bencilleşir ve sen «iyilik ektim derken, kötülük biçtireceksin» dostum.

Bir kaç adım daha atacak halin var mı? Yok mu? Üzücü işte bu. - ama belki dört ayak üstünde sürünebilirsin! Bir dene! Harika, harika! Aman gücünü iyi ayarla da, «hedefin hemen önünde yıkılıp kalmayasın». Parmak uçlarına basarak sürünmeyi dene, sakın yere, dizlerinle basmayasın ha - bir de onlar yere sürtünüp delinirse pantolon da delikten geçilmez olur. Zavallı mülteci kızı da hava alır, senin çaban da bir işe yaramaz. Pantolonu şimdi buracıkta çıkarman bir işe yaramaz. Hem, pek hoş bir durum olmaz bu, hem de polis güçlük çıkartabilir diye korkuyorum. İyisi mi, sen gene pantolonla sürün. Birbirimizi tanıyoruz zaten, seni ne diye aldatayım. Evim pek uzak değil buradan, doğu yönünde ilerliyorsun, sonra kuzeye, sonra güney yönünde, caddenin kuzey ucunda iki yüksek ağaçla kırmızı boyalı bir kapı göreceksin. İşte evim orası. Oraya varır varmaz, pantolonunu hemen çıkart ve kapıcıya: «Sahibin beni, şunu kıza vermek için buraya yolladı» de. Kapıcıyı görür görmez hemen konuşmalısın, yoksa dilenci sanıp pataklayabilir seni. Son zamanlarda aldı başını gidiyor şu dilenciler; çalışmayı, öğrenim yapmayı bir yana bırakmış, yemek için dileniyorlar.

Hadi öyleyse, bakalım, düş yola. Tabii bir çek-çek getirtip taşıtabilirdim seni, ama insanların çeki hayvanları gibi başkalarını taşımalarına karşı olduğundan hiç kuşkum yok. Ne insanlığa ters bir iş. Gitmeliyim artık. Acele et, öyle baygın ve külçe gibi bakma bana. Sürün dostum, hadi ileri, yoldaş, doğuya...

Türkçesi : Veysel Atayman - İsmail Duman

yarına doğru'dan

Günümüzdeki kültür - sanat dünyasına baktığımızda, bir yanda acaip karışımların ortaya çıktığını görmekteyiz. Düne kadar birbirleriyle devrimcilik - gericilik tartışması yapanlar bugün birbirlerini kullanmak hesaplarıyla kariyerizm cephesinde birleşiyoriar. Entellektüel eğilimler gösterişçi bir şekilde ve en ahlâksızca pazarlama oyunlarıyla sözde «devrimci» görünüş altında tezgâhlanıyor. En iğrenç küçük burjuva hesapçılıkları, öne geçmek için birbirlerini iteleyenler, adlarını akla gelebilecek her yerde geçirtme telaşındakiler yaygın bir tiksinti yaratıyor devrimci çevrelerde. İdeolojik planda iyice sağa düşenler, bunu örtbas etmek için «devrimci kültür mücadelesi» sloganına sahip çıkıyorlar. Yeni beliren her şeye, her doğruya, her oluşuma sahip çıkılıyor, çarpıtılarak kullanılmak isteniyor.

Bir yanda ise belirli konularda görüşler durulaşıyor, yepyeni birikimler oluşuyor, yürütülen mücadelenin hedefleri daha bir netlik kazanıyor. İlk sayısı Kasım 1973 tarihinde çıkan YARINA DOĞRU, sayı hesabıyla ilk yılını doldururken, mücadelenin giderek yoğunlaştığı bu aşamada önündeki hedefleri işte bu netleşme içinde görüyor. Çıkışından bu yana küçük burjuva çevrelerde hep tecrit edilmek istenen, burjuva anlamda bir tarafsızlık ilkesine bile ters düşülerek adı hep atlanan, buna karşılık devrimci çevrelerde geniş bir yaygınlık kazanan YARINA DOĞRU, bütünsel bakış açısını - kendi içinde tartışmalara açık şekilde - bir gelişim süreci içinde koruyarak militan bir anlayışla çıkan tek dergi olmak özelliğini bugüne kadar sürdürdü. YARINA DOĞRU, bir yanda çeşitli yaklaşımlarla belirli doğruların yerleşmesine yol açarken, bir yandan da devrimci kuşağın en yetenekli yazarlarının tüme yakın bir bölümünün yazdığı bir dergi oldu. Buna karşılık tükenmiş, söylenecek sözü kalmamış ve fazladan kariyerizme saplanmış yazarlara sayfalarını açmadı.

YARINA DOĞRU'nun geçen sayısında birinci bölümünü yayınladığımız «Brecht-Lukacs Tartışması», çevirisinin çetin oluşu zaman aldığı için bu sayı sürdürülemedi. Yine yazı çokluğundan «Lenin'in Kültür ve Sanat Üzerine Görüşleri»nin 2. bölümünü ve «Kültür Sanatta Yarma Doğru» bölümünü bu sayıda koyamadık.

AŞAMA

SOSYALİST ÇEVİRİ DERGİSİ

ŞUBAT SAYISI ÇIKTI:
BALKAN KOMÜNİST PARTİLERİNİN ANA GÖREVLERİ — DİMİTROV

ENFLASYON ÜZERİNE — MAGDOFF
ŞİLİ: KUVVET SORUNU — SWEEZY
ALLENDE'DEN SONRA ŞİLİ
VİETNAM'DA YATIRIM VE MÜDAHALE
PETROL TEKELLERİNİN BÜYÜK YALANI

10,— Lira

Toplu isteklerde % 25 indirimli gönderilir. Tek isteklerde posta pulu göndermek gereklidir.

Genel Dağıtım: AŞAMA KİTAP, YAYIN, DAĞITIM
Necatibey Cad. 47/9 ANKARA

İstanbul - İzmir Dağıtım: DER-DA

Antalya Dağıtım: AYDINLIK KİTABEVİ

BAĞIMSIZLIK VE DEMOKRASİ İÇİN

İLERİ

DEVRİMCİ GENÇLİĞİN YAYIN ORGANI

ABONE OL
ABONE BUL!

A. KADİR
A. TİMUÇİN

PORTEKİZ SÖMÜRGELERİ ŞİİRİ

ÇIKTI — 10 Lira

NÂZIM HİKMET, 1951 yılında Bulgaristan'ın Deliorman bölgesinde Kemaller kentinde Türk halkı arasında

(Ahmet Hezarfen'den alınmıştır.)

... İçerde on yıl, on beş yıl
daha da fazlası hatta,
geçirilmez değil,
geçirilir,
kararmasın yeter ki ,
sol memenin altındaki cevahir!